

CĂTĂLIN BORANGIC

***Sica*. Tipologie și funcționalitate**

Parcimonia surselor scrise antice cu privire la "istoria" spațiului locuit de tracii de la Dunărea de Jos (atât de la sudul, cât și de la nordul fluviului) este suplinită, în bună măsură, de descoperirile arheologice. Caracterul lacunar al primelor face ca asupra unor componente ale vieții materiale și spirituale să planeze astăzi o întreagă serie de dificultăți în definirea lor. Este și cazul a ceea ce astăzi numim generic *sica*.

Temut însemn de prestigiu, cu o încărcătură spirituală aparte, pumnalul de tip *sica* este un reper în încercarea de stabilire a dimensiunii fenomenului militar tracic în ansamblu, dar mai ales a rolului pe care l-a avut, în societate, elita militară care l-a utilizat¹. Excursul nostru încearcă să aducă în discuție un repertoriu tipologic, cu implicațiile artistice și spirituale care se pot construi, cu prudența cuvenită, în jurul acestei arme, pornind de la surse iconografice, arheologice, istoriografice, interpretări simbolistice și arheologie experimentală².

*

Cel mai caracteristic tip de armă curbă din panoplia războinicilor traci este reprezentat, așadar, de un pumnal ascuțit, cu lama curbată și o secțiune triunghiulară, având șanț de scurgere a sângelui de-a lungul lamei și motive zoomorfe sau geometrice încrustate pe lamă. Dimensiunile acestui pumnal,

¹ Spre exemplu, prezența sa în unele contexte funerare de pe Valea Mureșului l-a făcut pe Aurel Rustoiu să sesizeze componenta transilvăneană a grupului Padea-Panagjurski Kolonii (*Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002, p. 11-62).

² Mulțumim d-lui Aurel Rustoiu pentru amabilitatea cu care ne-a sprijinit la finalizarea acestei cercetări, pentru sfaturile și bibliografia oferite cu deosebită generozitate.

denumit generic *sica*, variază între 25 și 35 cm lungime³.

Relativa unitate morfologică este afectată de includerea în acest tip de armă a unor piese mai mari, impropriu denumite *pumnale*, și chiar a unor săbii de mai mici dimensiuni⁴, asimilate acestei categorii, foarte probabil din cauza că pumnalele curbe sunt, invariabil, atribuite ethnosului trac și, în consecință, asociate cu acesta.

Acest lucru vine în completarea faptului că, din punct de vedere semantic și terminologic, termenul *sica*⁵, desemnând un pumnal încovoiat, deși ancorat puternic în limba latină prin derivatele sale⁶, este preluat de romani din lumea greacă, unde a pătruns odată cu mercenarii traci angajați în diferitele conflicte ale Eladei⁷.

La originea cuvântului stă rădăcina indo-europeană **sec*, **sac*, cu sensul de *a tăia*, *a secționa*⁸, ceea ce permite ipoteza că pumnalele curbe ale celei de a doua jumătăți a mileniului I a. Chr., arme predilecte pentru tăiat și înjunghiat, transpun, întâi în bronz⁹, apoi în fier, cuțitele și pumnalele de piatră neolitice.

Ușurința cu care diferite arme curbe de dimensiuni medii răspândite în lumea tracă, de tip *mahaira* sau *falx*, sunt considerate pumnale a făcut deosebit de dificilă inventarierea și studie-

³ Aurel Rustoiu, *Thracian sica and dacian falx. The history of a national weapon*, în vol. *Dacia Felix. Studia Michaeli Bărbulescu oblata*, Cluj-Napoca, 2007, p. 68.

⁴ Eugen D. Pădurean, *Depozitul de arme și unelte de la Neudorf, Pârâul Roșia, județul Arad*, în vol. *Daci și romani – 1900 de ani de la integrarea Daciei în Imperiul Roman*, Timișoara, 2006, p. 219-233, pl. VIII.

⁵ Costin Scorpan, *Terminologie arheologică selectivă. Tezaur de termeni*, vol. 1, București, 1995, p. 87, s. v. *sica*.

⁶ *Dicționar latin-român*, București, 1962, p. 677, s. v. *sica*.

⁷ Vezi A. Rustoiu, *Thracian sica and dacian falx*, p. 67, cu trimitere la A. Emout, A. Meillet, *Dictionnaire etymologique de la langue latin*, Paris, 1932, p. 896, s. v. *sica, sicae*.

⁸ *Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines*, tom 4, vol. 2 (R-S), Paris, 1926, p. 1300, s. v. *sica*.

⁹ Tibor Kemenczei, *Angaben zur Frage der endbronzezeitlichen Hortfundstufen im Donau-Theißgebiet*, în *Communicationes Archaeologicae Hungariae*, 1996, p. 57, Abb. 14: un superb pumnal de bronz cu antene, datat cu aproximație în Bronzul Târziu.

rea pumnalelor propriu-zise, în ciuda faptului că acestea din urmă sunt prezente, în număr relativ mare, atât în contexte arheologice, cât și în reprezentările figurative.

Ipoteza identității între *sica* și oricare altă armă curbă din arsenalul tracilor nu poate fi susținută dacă se ia în calcul faptul că, în limba latină, *sica* = pumnal încovoiat face parte din aceeași familie de cuvinte cu *sicilis* = seceră, *sicilio* = a tăia cu seceră, *sicilicula* = seceruică, cosor mic, *sicarius* = cuțitar, figurat asasin¹⁰. Toată familia de cuvinte sugerează dimensiuni mici și nu întotdeauna războinice.

Cel puțin la nivel teoretic, istoriografia românească pune semnul egal între *sica* și oricare alt tip de pumnal curb; practic, însă, exemplificarea cu artefacte precise acoperă o paletă largă de forme și dimensiuni¹¹, ceea ce face necesară o analiză atentă și o clarificare în acest sens.

Ambiguitatea își are rădăcinile în izvoarele istorice, nu întotdeauna limpezi, care aduc în discuție armele tracilor. Potrivit lui Herodot, echipamentul tracilor *bithini*, care trecuseră în Asia la mijlocul mileniului I a. Chr., era compus din *sulițe*, *scuturi ușoare și săbii mici*¹², formulă pe care Nicolae Iorga o traduce prin *suliță*, *și băltage*, *și hangeri*¹³, încercând să redea atât exprimarea lui Herodot, cât și adevărul istoric¹⁴. Clemens Flavius sporește confuzia, amintind de inventarea de către traci a unui *cuțit mare încovoiat*¹⁵, numit în text *mahaira*, dar fără alte detalii morfologice sau funcționale.

¹⁰ Cf. G. Guțu, *Dicționar latin-român*, București, 1983, vocile respective.

¹¹ M. Petrescu-Dîmbovița, H. Daicoviciu *et alii*, *Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea*, București, 1995, p. 190; H. Daicoviciu, *Dacii*, București, 1965, p. 236; *Istoria militară a poporului român*, vol. I, București, 1984, p. 101; Radu Vulpe, *Columna lui Traian. Monument al etnogenezei românești*, București, 1988, p. 83, 228.

¹² Herodot, *Istoriei*, VII, 75, apud *Izvoare privind istoria României*, I, București, 1964, p. 69.

¹³ Herodot, *Istoriei*, VII, 75, București, 2003, p. 385.

¹⁴ *DEX*, ediția a II-a, București, 1996, s. v. *hanger*, definit ca *pumnal mare, încovoiat*.

¹⁵ Clemens din Alexandria, *Covoarele*, I, 16, apud *Izvoare privind istoria României*, I, București, 1964, p. 636.

Reprezentările armelor curbe de pe monumentele Antichității nu sunt, nici ele, mai lipsite de echivoc, pentru a putea cataloga drept pumnale sau *falces* armele cu care sunt înarmați dacii immortalizați pe Columna traiană sau personificările Daciei de pe o serie de monede romane¹⁶. Descoperirile arheologice, lipsite de ambiguitățile literare sau de minusurile ori adăugirile artistice, prin numărul pieselor și prin relativa lor standardizare, permit însă formarea unei imagini mai corecte și, implicit, mai complete a acestor arme.

Numărul mare de piese descoperite, cu caracteristici variate, dar circumscrise noțiunii de pumnal, cumulate cu echivocitatea izvoarelor antice, obligă la o diferențiere între pumnalele și săbiile de mici dimensiuni (*mahaire*), posibilă doar ținând seama de caracteristicile fizice și funcționale ale armelor avute în vedere.

Astfel, potrivit specialiștilor, *pumnalul* este considerat cea armă albă portativă cu lama scurtă, având de regulă două tășuri și vârful ascuțit¹⁷, descriere insuficientă, căci lipsesc dimensiunile, ca elemente de distingere exactă între diferitele arme albe existente în spațiul trac. Un element distinctiv, necesar pentru a defini exact pumnalele tracice, ar fi funcționalitatea lor, cu atât mai mult cu cât și aceasta este deosebit de complexă în arealul spațio-temporal în discuție.

Prin definiție, pumnalul este o armă ofensivă secundară, alături de cuțit, fiind utilizat doar ca rezervă pe câmpul de luptă, atunci când armele principale, sulita, lancea, spada sau sabia, sunt epuizate, indisponibile, sau când situația tactică o impune. Având o rază scurtă de acțiune, eficacitatea sa este maximă când este folosit pentru înjunghiere și secționare, fiind mult mai redusă când este vorba de lovire. Fără ca aceste caracteristici să îi scadă din utilitate, pumnalul a fost o armă importantă, la traci cumulând și o serie de elemente distinctive, de natură estetică și simbolică.

În acest cadru general al noțiunii de pumnal, cele tracice prezintă atribute specifice, îndeosebi legate de formă, dar și de amprenta spirituală. În primul caz, și poate cel mai evident, forma acestor pumnale, cu vârf ascuțit și secțiunea lamei triunghiulară,

¹⁶ Iudita Winkler, *Personificarea Daciei pe monedele romane imperiale*, în *Studii Clasice*, II, 1965, p. 229-230.

¹⁷ *Lexicon militar*, București, 1980, p. 540, s. v. *pumnal*.

este una curbată, cel mai adesea o curbă elegantă, și nu prezintă două tășuri, ci doar unul, pe partea concavă a lamei. Această conformație îmbunătățește trăsăturile de bază ale pumnalelor prin faptul că, deși păstrează puterea mare de penetrare rezultată din vârful ascuțit și lama prelungă, amplifică efectele acțiunii de secționare/înjunghiere. Cea de-a doua particularitate a pumnalelor trace este prezența unei importante încărcături spirituale, dedusă din reprezentările cu care sunt ornamentate lamele¹⁸, dar și din relația armelor curbe în general cu ideea de sacrificiu.

Pornind de la aceste considerente, în zona nord-balcanică se poate trasa o linie evolutivă de-a lungul căreia, plecând de la forme simple, prin modificări succesive, se ajunge, spre sfârșitul secolului al III-lea a. Chr. și începutul secolului următor, la o formă finală, elaborată funcțional și estetic, proprie unei elite războinice cosmopolite, al cărei arsenal permite identificarea în rândurile sale și a unei componente tracice.

Aria acoperită de acești războinici o reprezintă nord-vestul Bulgariei, vestul Munteniei, bună parte din Oltenia, cu o intruziune consistentă în sud-vestul Transilvaniei¹⁹, altfel spus: complexul cultural arheologic Padea-Panagjurski Kolonii, în al cărui inventar funerar găsim și pumnale curbate de tip *sica*²⁰ (pl. I). Această elită militară, în expansiunea ei spre nord, a eliminat autoritatea celtică din zona intracarpatică și a răspândit pumnalul curbat la nord de Dunăre, *sica* fiind utilizată de elitele militare și religioase ale Regatului dac²¹.

Arsenalul acestor luptători acoperă toate tipurile de arme necesare pentru purtarea luptei cu succes de către profesioniști:

¹⁸ Aurel Rustoiu, *Ornamentica pumnalelor curbe traco-dacice*, în *Studia archaeologica et historica Nicolao Gudea dicata – Festschrift für Professor Nicolae Gudea Gelegentlich des 60. Geburtstag*, Zalău, 2001, p. 181-194.

¹⁹ Cercetările arheologice din anul 2008 au dus la descoperirea a trei pumnale *sica* la Malaia Kopania (Ucraina), acestea fiind cele mai nordice semnalări ale artefactelor de tip Padea-Panagjurski Kolonii (cf. <http://www.mediafax.ro/cautare/rezultate.html?q=malaia+kopania&x=0&y=0>, la 23 nov. 2008).

²⁰ A. Rustoiu, *Războinici și artizani ...*, p. 13.

²¹ *Ibidem*, p. 33.

lance pentru atac, spadă lungă pentru lupta de aproape, scut pentru apărare, uneori coif și cămașă de zale, pumnal pentru lupta corp la corp (pl. II). Dotarea acestei elite militare cu arme de diferite tipuri demonstrează nu numai o origine diversă a membrilor săi, ci și contribuția pe care fiecare grup etnic și-a adus-o la întregul complex și reflectă adaptabilitatea comunităților în discuție la noile realități de pe teatrele de luptă ale ultimei jumătăți de mileniu a. Chr. În acest context, pumnalul are o destinație precisă, ținând seama de raza sa scurtă de acțiune și particularitățile morfologice, respectiv curbura lamei, șanțurile (*Blutrinne*) și tăișul pe partea convexă. Aceste caracteristici trebuie rediscutate, pentru o mai bună înțelegere a modalităților practice de utilizare în acțiunile combative, atât pentru delimitarea pumnalelor curbe în raport cu diferitele variante de săbii de dimensiuni mici și medii, cât și pentru înlocuirea, mai mult decât necesară, a sintagmei *sabie de tip sica*, utilizată adeseori în literatura de specialitate și care, prin ambiguitatea sa, transferă locul pe care ar fi trebuit să îl ocupe pumnalele unei varietăți de săbii curbe.

Acest echivoc, născut pe la începutul secolului al XX-lea²² și continuat, cu mici excepții, în întreaga istoriografie a secolului XX²³, este rezultatul combinării imaginilor de pe Columna Traiană cu puținele izvoare istorice, toate armele curbe altele decât săbiile mari fiind considerate *sica*, fără a se ține cont de funcționalitatea lor. Analiza acestei funcționalități arată că pumnalele și săbiile curbe, având funcții și caracteristici diferite, nu pot fi utilizate în același mod și, deci, au fost redată diferit în reliefurile Columnei. Astfel, săbiile curbe erau folosite pentru penetrarea armurilor și coifurilor soldaților grupați în formații compacte, ceea ce necesită o armă mai grea și cu vârful curbat ceva mai accentuat decât pumnalele descoperite în contexte arheologice, caracteristică ce rezultă și din aspectul mai robust cu care apar figurate. Potrivit acestor considerente, o sabie curbată trebuia

²² A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. I, București, 1913, p. 107-110.

²³ Mihai Manea, *Mic dicționar de termeni istorici*, București, 1999, p. 229, s. v. *sica*. Autorul oferă acestui termen două explicații aparent complementare: *lat. sica = pumnal cu lama încovoiată*, dar și *sabie mică, încovoiată, cu un singur tăiș*.

ținută cu vârful înspre inamic, dat fiind faptul că sabia era folosită îndeosebi pentru lovituri de sus în jos, așa cum rezultă din scenele LIX, LXXII sau XCV²⁴, modalitate de utilizare improprie pentru pumnale, mai mici și mult mai elegante. Singura scenă în care apare, fără îndoială, un pumnal *sica* este aceea în care regele Decebal se sinucide, CXLV²⁵, și care prezintă în mod categoric modul de utilizare a pumnalelor. Acestea erau destinate înjunghierii și spintecării, acțiuni realizabile numai de jos în sus, precum și secționării, în cazul suicidului, ceea ce obliga la orientarea armei cu tăișul către propriul corp.

Cea de a treia particularitate, anume canalele longitudinale (*Blutrinne*²⁶) încrustate pe lame, este una comună tuturor armelor albe care au ca scop înjunghierea. Ea oferă nu doar o ranforsare a armei, ci și sporirea efectelor letale ale înjunghierii. Astfel, șanțurile, unul sau două, permit scurgerea sângelui din rană chiar și atunci când pumnalul rămânea înfipt, permițând o hemoragie continuă. Prezența canalelor de scurgere a sângelui pe pumnalele elitei militare tracice, începând cu secolul al IV-lea a. Chr., arată nu numai o eficientizare a acestor arme, ci și locul pe care ele îl ocupă în arsenalul elitei militare și, implicit, diferențierea, atât în arta figurativă cât și în literatura de specialitate, între pumnale și diferitele arme cu caracteristici morfologice apropiate.

Pentru completarea acestei deosebiri, cea de a patra caracteristică este la fel de elocventă, fiind constituită din ornamentații ale lamei cu diferite elemente geometrice sau zoomorfe. Ordonarea acestor elemente de decor a fost inițiată de către cercetătorul polonez Zenon Woźniak în 1974. El a împărțit aceste ornamentații în patru grupe distincte: o primă grupă (A) cumulează reprezentările zoomorfe; a doua (B) cuprinde o serie de asocieri complexe de cercuri, puncte și linii dispuse în zig-zag; a treia (C) însumează cercuri și linii longitudinale, iar ultima (D) include șiruri de triunghiuri poansonate pe lamele pumnalelor²⁷ (pl. III).

²⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 141, 182.

²⁵ *Ibidem*, p. 228.

²⁶ Zeno-Karl Pinter, *Spada și sabia medievală în Transilvania și Banat (secolele IX-XIV)*, Reșița, 1999, p. 57.

²⁷ Zenon Woźniak, *Wschodnie pogranicze kultury Latenskiej*, Wrocław-Kraków-Gdańsk, 1974, p. 99-101.

Interpretarea acestor motive decorative este diversă, mergând de la simboluri uraniene²⁸ până la transpunerea pe lamă a unor fenomene cerești²⁹ (pl. IV), nicio variantă nefiind mai puțin probabilă. Ornamentarea pumnalului, pe lângă personalizarea armei, avea scopul de a-i conferi o puternică încărcătură spirituală, foarte probabil amplificată de utilizarea sa ca instrument de sacrificiu.

Din punct de vedere tipologic, deși există o puternică tendință de standardizare, pumnalele *sica* pot fi încadrate în trei tipuri principale, deosebite doar prin unele aspecte morfologice, nu și funcționale³⁰.

*

Primul tip este caracterizat prin masivitate, uneori cu aspect frânt imediat după jumătatea lamei, vârf scurt și ascuțit, cu o curbura ușoară, tija mânerului scurtă, de regulă de formă triunghiulară, prevăzută cu un orificiu pentru nitul necesar fixării mânerului, situat în apropierea lamei. Lama prezintă ornamente incizate și un șanț de scurgere a sângelui puternic profilat. Aceste caracteristici nu sunt generale, singurele argumente pentru delimitarea acestui tip fiind dimensiunea și forma aproximativ asemănătoare. De asemenea, nu la toate piesele a putut fi stabilită cronologia exactă, în special pentru unele pumnale publicate în literatura de specialitate din Bulgaria.

Aspectul robust și alura aparent grosolană, alături de datarea majorității pieselor în orizontul cronologic cuprins între secolele III-I a. Chr., permit ipoteza că din acest tip a evoluat pumnalul *sica* în forma sa clasică, pe care o regăsim în următoarea categorie, deși toate tipurile de pumnale sunt contemporane unele cu altele³¹.

Nu foarte numeros, acest tip de pumnale *sica* a fost desco-

²⁸ A. Rustoiu, *Războinici și artizani ...*, p. 59-60.

²⁹ Blaženka Stalio, *Le site préhistorique Ajmana a Vrbica*, în *Cahiers des Portes de Fer*, III, Beograd, 1986, p. 34.

³⁰ Diferențele morfologice au fost sesizate de Aurel Rustoiu (*About a curved dagger discovered at Piatra Craivii*, în *Apulum*, XLIV, 2007, p. 83-97), care propune două variante de pumnale *sica*.

³¹ Aurel Rustoiu, *Războinici și societate în aria celtică transilvăneană. Studii pe marginea mormântului cu coif de la Ciumești*, Cluj-Napoca, 2008, p. 155.

perit de-a lungul unei axe nord-sud, începând cu zona vestică a Bulgariei și înaintând spre nord, până în centrul Transilvaniei, descoperirile fiind mai compacte în zona Porților de Fier.

Cel mai sudic exemplar a fost descoperit la Ravno-Pole (**pl. V/2**), lângă Sofia, apoi, avansând către Dunăre, la Hristo Danov (**pl. V/6**), Galatin (**pl. V/3**), Prisovo (**pl. V/4**), Komarevo (**pl. VII/2, -4; V/2-4**), Sokolare (**pl. VI/5**), Altimir (**pl. VI/6, VII/1**), Bărkačevo (**pl. VII/1**), Sofronievo (**pl. VII/5**), Vraca (**pl. VII/3**), Comakovtzi (**pl. VIII/1**), Panagyurishte Kolonii (**pl. VIII/2-4**), Bogomilovo (**pl. V/1**), Pleven (**pl. V/5**), Varna (**pl. X/5**), toate în Bulgaria. Din zona Porților de Fier provin de asemenea trei astfel de piese, descoperite la Ajmana, în Serbia (**rep. 2, pl. IX/1**), și la Dubova (**rep. 1; pl. IX/3**) și Siseștii de Jos, pe malul românesc (**rep. 3, pl. IX/6a-b**). Cele mai nordice exemplare provin de la Căpâlna (**rep. 4; pl. IX/5**) și Piatra Craivii³² (**rep. 18; pl. IX/2a-b; X/2**), ambele în județul Alba. Doar două exemplare nu fac parte, geografic vorbind, din axa de răspândire nord-sud, și anume cel descoperit la Vânătorii Mici, județul Giurgiu (**rep. 24; pl. IX/4**), și cel de la Radovanu, județul Călărași (**rep. 20; pl. VI/1**), prezența lor în afara zonei de concentrare fiind în strânsă legătură cu o posibilă migrație de-a lungul Dunării, fenomen observat și în amonteale fluviului (**pl. I**).

Un caz aparte îl constituie câteva pumnale oferite spre vânzare pe o serie de site-uri specializate în comerțul cu antichități. Deși contextele arheologice din care provin nu sunt cunoscute, ceea ce le îngreunează mult datarea și atribuirea, informațiile postate de aceste site-uri, imaginea propriu-zisă, dimensiunile și, în rare cazuri, detaliile privind piesele în sine permit cel puțin recunoașterea lor ca aparținând lumii trace și, cu prudența cuvenită, încadrarea tipologică. Tipului discutat aici îi aparțin trei astfel de pumnale descoperite în locații neprecizate (**pl. VI/7; pl. X/1, 3**)³³.

Cel de al doilea tip, nu foarte diferit morfologic, dar care prezintă unele particularități notabile, se conturează în jurul a trei

³² I. Berciu, Al. Popa, H. Daicoviciu, *La forteresse dace de Piatra Craivii (Transylvanie, Roumanie)*, în *Celticum*, XII, 1965, p. 115-163, fig. 21/1.

³³ www.hermann-historica.de (22 martie 2009).

pumnale descoperite în localitatea Padea din Oltenia, locație eponimă pentru aspectul cultural Padea-Panagjurski Kolonii (**pl. XI/1**). Aceste pumnale nu mai prezintă aspectul robust al tipului prim, ci au o lamă prelungă, cu șanț pentru scurgerea sângelui, dar păstrează, cel mai adesea, limba de mâner triunghiulară scurtă. Doar două exemplare au apărut, până la această dată, la sud de Dunăre, la Teteven (**pl. XII/2**) și Comakovtzi (**pl. XII/1**), alte două fiind identificate în nordul fluviului, la Slatina (**pl. XI/2**) și Zimnicea (**pl. XI/4**), și unul în Transilvania, la Silivaș (**pl. XI/3**). Tot acestei categorii pare să îi aparțină și cel mai lung exemplar cunoscut, piesă braconată însă și oferită spre vânzare pe un site specializat în comerțul cu antichități³⁴ (**pl. XII/3**). Fără a cunoaște proveniența acestui pumnal, ghidându-ne doar după informația evident lacunară prezentată pe site, după caracteristicile morfologice și analogiile cu piese similare descoperite în contexte sigure, putem afirma că pumnalul aparține arsenalului lumii tracice, așa cum este cazul altor șase astfel de piese din categoria următoare.

Al treilea tip, mai numeros, subsumează o serie de piese răspândite în nordul și vestul Bulgariei, sud-vestul și centrul României. Aceste pumnale sunt caracterizate prin lama prelungă, execuția elegantă în majoritatea cazurilor, ornamentarea cu incizii circulare și/sau linii de-a lungul lamei, existența șanțului de scurgere a sângelui, limba de mâner continuată pe lungimea acestuia și manșon de gardă. Aceste elemente distinctive se regăsesc fie toate împreună, fie unele exemplare prezintă una sau mai multe astfel de particularități. Dimensiunile arată o relativă standardizare, situată în jurul a 30-40 cm lungime și cca 3 cm lățime, unele piese depășind cu puțin aceste cote. Gradul de conservare precar sau nespecificarea dimensiunilor în cazul unor artefacte nu au permis întotdeauna încadrarea exactă în acest tip decât prin recursul la analiza statistică și analogiile existente. Din punct de vedere cronologic, acest tip de pumnal este datat cu preponderență în secolele II-I a. Chr.

Pumnalele descoperite provin de la: Comacovtzi (**pl. XIII/2**), Hassan-Faka, azi Kamburovo (**pl. XIV/3, XVIII/4**), Galiče (**pl.**

³⁴ www.hermann-historica.de (22 martie 2009).

XIX/3), Koínare (pl. XIII/5a-b), Osen (pl. XIII/3-4), Pavolče (pl. XIX/1a-b), Sofronievo (pl. XIX/5), Tărnavă (pl. XIX/2; pl. XX/2a-b), Vinograd (pl. XVI/5), localități din Bulgaria, apoi: Călărași (rep. 7; pl. XV/2), Cetate (rep. 8; pl. XV/3a-b), Cornești (rep. 10; pl. XIV/1), Corcova (rep. 9; pl. XX/1a-b), Golenți (rep. 12; pl. XIV/2), Orodel (rep. 17; pl. XV/4), localitate necunoscută din județul Mehedinți (rep. 16; pl. XIV/6), Popești (rep. 19; pl. XVII/3a-b), Rast (rep. 21-23; pl. XVI/1-3), Viiășu (pl. XII/6), Viișoara Mică (pl. XVII/4a-b), Blandiana (rep. 5; pl. XV/1a-c), Călan (rep. 6; pl. XVII/1), Cugir (rep. 11; pl. XVI/6 a-b), Hunedoara (rep. 15; pl. XIV/5a-b), Teleac (rep. 25; pl. XVI/4), Sibiu (Tilișca³⁵) (rep. 26; pl. XX/3), localități de pe teritoriul României.

Patru pumnale nu se regăsesc grupate în arealul Padea-Panaghiurski Kolonii: două piese din România, respectiv una descoperită la Histria (rep. 14; pl. XIV/4), atribuită unui mercenar trac, și pumnalul descoperit într-un bordei de la Grădiștea, județul Brăila (rep. 13; pl. XVII/2). Cel din urmă, din cauza stării de conservare precare și a contextului domestic în care a fost descoperit, cu greu poate fi inclus în această tipologie, singurele argumente fiind curbura, dimensiunile și prezența unei gărzi la mâner. Celelalte două sunt descoperite la Hrtkovci³⁶ (pl. XIX/4), în Serbia, și la Plaveck³⁷ (pl. XIII/1), în Slovacia. Acesta din urmă, deși morfologic se încadrează în aceeași categorie, prin plasarea sa mult în afara spațiului locuit de traci, dar mai ales prin natura contextului arheologic, pare să fi ajuns la o așa mare distanță fie ca export, fie prin rapt, fie ca urmare a extinderii spre vest a dacilor³⁸.

Nici această serie nu este lipsită de artefacte scoase la licitație pe site-uri tematice³⁹. Am identificat șase astfel de pu-

³⁵ Cf. Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, *Civilizația fierului la daci*, Cluj-Napoca, 1979, p. 139, nota 715.

³⁶ Velika Dautova-Ruševljan, Miroslav Vujovic, *Rimska vojska u Sremu*, Novi Sad, 2006, fig. 53.

³⁷ Jozef Paulik, Katarina Tomčíková, *Ďalší Hromadný nález Želených Predmetov v Plaveckom Podhradi*, în *Slovenská Archeológia*, LIII-1, 2005, p. 90, fig. 2, 6-7, tab. IV/2.

³⁸ Ion H. Crișan, *Granița de nord-vest a Daciei*, în *Ephemeris Napocensis*, II, 1992, p. 27-37.

³⁹ *Combaterea criminalității contra patrimoniului arheologic european*,

mnale⁴⁰ (pl. XVIII/1-3; pl. XX/4-6), bine conservate, cu caracteristici tipologice care le încadrează în categoria pumnalelor curbe de tip *sica*, dar care trebuie privite cu o doză oarecare de scepticism, în lipsa informațiilor oferite de contextul arheologic⁴¹.

*

Dincolo de toate deosebirile morfologice, nu întotdeauna suficient de determinante, ceea ce pune pumnalele *sica* într-un singur orizont cultural este contextul arheologic în care au fost descoperite. Cu mici excepții, acesta este unul funerar, cu un inventar specific războinicilor Epocii Fierului din Peninsula Balcanică și care, adesea, pe lângă arme conțineau și piese de harnașament, podoabe sau care de luptă.

Aceste descoperiri, care prin natura lor întregesc un rit și ritual funerar elaborat, specific, au fost definite ca un complex cultural, numit Padea-Panagjurski Kolonii, ce acoperă aria geografică amintită și se datează începând cu secolul II a. Chr. și până în secolul I p. Chr. Prezența, în mormintele secolelor II-I a. Chr., a pumnalelor *sica*, alături de zăbalele și carele de luptă tipic tracice, imprimă amprenta etnică a tracilor în conglomeratul de războinici care au pătruns rapid în bazinul dunărean și apoi în centrul Transilvaniei⁴².

Asocierile de arme cele mai frecvente atribuite acestui grup sunt vârful de lance, în unele cazuri și câte două în același mormânt, cu spada dreaptă, *umbo* de scut și pumnalul curb, la care se adaugă diferite piese de harnașament: pinteni, zăbale, cataramă. Acest tip de inventar funerar, aproape constant în mormintele din care provin pumnalele, permite identificarea și reconstituirea astăzi a unor inventare specifice, disparate de-a lungul timpului din varii motive⁴³.

editor Augustin Lazăr *et alii*, București, 2008, *passim*.

⁴⁰ www.hermann-historica.de; www.liveauctioneers.com (07.02.2009).

⁴¹ O doză suplimentară de scepticism este dată de practica falsificării artefactelor, în scopul comercializării lor cu ajutorul site-urilor.

⁴² A. Rustoiu, *Războinici și artizani ...*, p. 33.

⁴³ Cum este cazul unor morminte în care piesele inventarului funerar au fost fie îngropate separat (Hunedoara), fie nu s-a mai reușit recuperarea întregului inventar (Tărtăria, pl. XVII/5a-b), fie mormântul a fost distrus

Ornamentația pumnalelor, deosebit de complexă, le conferă un cumul de valențe spirituale, artistice și simbolice⁴⁴. Pe lame au fost incizate motive geometrice, dar și vulturi și șerpi, a căror schematizare presupune existența unui anume "cod", înțeles numai de către membrii avizați ai grupului. Funcția ornamentației în ideologia războinică este dată de frecvența cu care este întâlnită și de spațiile largi pe care s-a răspândit⁴⁵. Posibil să fi avut o puternică încărcătură apotropaică și, în același timp, să fi fost o emblemă care sublinia apartenența la o confrerie războinică sau să demonstreze un anume statut social⁴⁶. Simbolurile gravate pe lamele pumnalelor ofereau un liant spiritual războinicului în raport cu mediul său social, transpunând în lumea materială setul de legături spirituale existente între membrii grupului, plasând individul într-o rețea de relații bine definite și excluzând sentimentul de singurătate.

Puternica schematizare a temelor prezente în iconografia lamelor de pumnal a transformat simbolurile în "ideograme" ale unor mituri intrate în conștiința colectivităților din care făceau parte proprietarii lor⁴⁷ și, în același timp, prin recursul la iconografia zoomorfă, au realizat o trimitere la virtuțile unor animale al căror comportament rapace era un model în epocă. Un bun exemplu în acest sens se poate desprinde din stratagema regelui Scorilo⁴⁸ care, pentru a-și convinge compatrioții de inoportunitatea unui atac asupra romanilor, asociază un lup cu proprii luptători⁴⁹.

Asocierea dintre pumnal, în unele cazuri și spadă, cu imaginea "totemică" a constituit o modalitate facilă și vizibilă de personalizare a armei și, implicit, a posesorului și, în același timp, a subliniat trăsăturile războinice ale perechii om-armă.

ulterior, piesele fiind recuperate parțial sau în etape (Piatra Craivii) etc.

⁴⁴ A. Rustoiu, *Războinici și artizani ...*, p. 60.

⁴⁵ Gelu Florea, *Imagini proto-istorice*, în *Orma*, 1, 2004, http://www.orma.ro/wp-content/uploads/2008/10/7_gelu-florea.pdf (07 dec. 2008).

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Frontinus, *Stratagemele*, I, 10, 4, *apud Izvoare privind istoria României*, I, p. 432.

⁴⁹ Valeriu Sîrbu, Gelu Florea, *Les Géo-Daces. Iconographie et imaginaire*, Cluj-Napoca, 2000, p. 214.

Arma, ca și concept, a fost permanent depozitarea unui set de valori și semnificații, *a fost personificată, investită cu puteri magice, deci susceptibilă de a se încadra perfect într-o ambianță mitologică*⁵⁰.

Pumnalul curb, deja depozitarul unor încărcături rituale, primește o doză dublă de semnificații, ca armă de prestigiu și de sacrificiu și, în acest cadru, prezența sa în episodul sinuciderii regelui Decebal nu este deloc întâmplătoare⁵¹.

Prestigiu, calități combative de excepție, o componentă mistică elaborată sunt elementele care, cumulate cu caracterul războinic al purtătorilor săi, permit identificarea unei elite militare suficient de coagulate ca să poată edifica un stat barbar, pe care să-l facă îndeajuns de puternic încât să devină un oponent serios, nu doar în plan militar, al Imperiului Roman.

Plecând de la datele expuse mai sus, se poate spune că pumnalul *sica* reprezintă un important artefact istoric care, datorită importanței și rolului avut în lumea tracilor, contribuie la înțelegerea mecanismelor sociale și militare ale acestei societăți, iar prin dimensiunea spirituală deosebită, la receptarea unei noi fațete din mozaicul religios a acestui popor. Dintre toate armele curbe utilizate în spațiul tracic, pumnalele *sica* sunt singurele care fac legătura între tracii de sud și cei nord-dunăreni, fiind la fel de răspândite pe ambele maluri ale fluviului.

Sica. Typology and Functionability

-abstract-

Feared sign of prestige, with a special spiritual load, the *sica* dagger is a reference point in the attempt to establish the proportions of the Thracian military phenomena on the whole, but especially the role in society of the military elite. Our approach tries to bring into discussion a typological repertory, with the artistic and spiritual implications that can be built around this weapon, with the necessary prudence, starting with the iconographical, archaeological, historiography sources, the symbolist interpretation and experimental archaeology.

⁵⁰ G. Florea, *op. cit.*

⁵¹ A. Rustoiu, *Războinici și artizani ...*, p. 61.

One of the most characteristic curved weapons that can be found in the panoply of the Thracians is a sharp dagger, with a curved blade and a triangular section, with a "blood channel" along the blade and zoomorphic or geometrical motifs incised into it. The size of this dagger, generically called *sica*, varies between 25 and 35 cm length. The rashness, with which various curved weapons of medium size, dispersed in the Thracian world, of *machaira* or *falx* type, are considered to be daggers, has made it extremely hard to catalogue and to study the real daggers, despite the fact that the lasts are present, in a relatively big number, in archaeological contexts and also in representational art. The large number of pieces discovered, with various characteristics, but all specific for daggers, along with the ambiguity of the antic sources, obliges us to make a difference between daggers and small swords (*machaira*), which is possible only by taking into account the functional and physical characteristics of the weapons in discussion.

From a morphological point of view, starting with simple shapes, through successive transformations, at the end of the third century BC and the beginning of the next century, a final shape is reached, functionally and aesthetically elaborated, proper for a mixed warrior elite, whose arsenal contains also a Thracian component. The area covered by these warriors is the North – Western Bulgaria, Western Muntenia, a good part of Oltenia, with a consistent expansion in South – Eastern Transylvania, simply said: the archaeological and cultural grounds called Padea-Panagjurski Kolonii, where the inventory also contains curved daggers of the *sica* type.

From a typological point of view, though there is a strong tendency towards standardization, the *sica* daggers can be organised in three main types that differ only by morphological aspects, not functional.

The first type is characterised by its solidity, sometimes with a broken figure immediately after the blade's middle part, with a short and sharp point, with a slight curvature, a short handle cane, usually of a triangular shape, that has a hole for the fixing rivet, close to the blade. The blade has incised ornaments and a "blood channel" deeply carved into it. These characteristics are not general, the only standing arguments for this type being the size and the shape approximately similar.

The second type, not very different morphologically speaking, doesn't have the solid shape of the first type, but a longer blade, with a "blood channel", and keeps, most often, the haft's tongue short and of a triangular shape.

The third type, more numerous, gathers a series of daggers characterized by a long blade, elegantly manufactured in most cases, by the ornamentation with incised circles or/and lines along the blade,

the presence of the "blood channel", the haft's tongue as long as the haft and a guard muff. These distinctive elements are found either all together, or some of the pieces present one or more of these characteristic features. The sizes show a relative standardization, somewhere around 30-40 cm length and approximately 3 cm width. From a chronological point of view, this type of dagger is dated mostly in the second and first centuries BC.

The most frequent associations of weapons in the graves from the Padea-Panagjurski Kolonii group are spear tips, the helmet, the straight sword, shield bosses and the curved dagger, sometimes a coat of mail and chariots, and adding different pieces of harness: pasterns, bits, buckles. This type of funeral inventory, almost the same in the graves from where the daggers come, allows today the identification and reconstruction of some specific inventories, scattered along the time because of different reasons.

The daggers' decoration, remarkably complex, offers them a sum of spiritual, artistically and symbolical valences. On the blade geometrical shapes were incised, but also eagles and snakes, in which case their schematization requires the existence of a certain "code", or they were an emblem that underlined the membership of a certain brotherhood at arms or a certain social status.

From the facts presented above, it can be stated that the *sica* dagger represents an important historical artefact which, due to its importance and the role it played in the Thracian world, contributes to the understanding of the social and military mechanisms of this society and, through the special spiritual dimension, to the reception of a new side from the religious mosaic of this people. From all the curved weapons used in the Thracian area, the *sica* daggers are the only ones that make the connection between the Southern Thracians and the Thracians North to the Danube, being spread the same on both sides of the river.

Repertoriu

1

Locul descoperirii, toponim: Dubova, jud. Caraş-Severin.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: descoperire accidentală.

Contextul arheologic: posibil inventar funerar compus din *umbo*, vârf de lance, cuţit curbat, pumnal *sica*, zăbala, pinten de fier, brăţară de argint.

Locul depozitării: Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan".

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: începutul secolului al II-lea – mijlocul sec. I a. Chr.

Descriere: pumnal masiv, cu limbă de mâner scurtă, cu orificiu pentru ni-

tuire și lamă incizată cu șanț de scurgere a sângelui pe zona mediană.
Dimensiuni: $L_{\text{actuală}}$ 28,8 cm; $l_{\text{lamă}}$ = 4,2 cm; lungimea limbii de mâner 4 cm; grosimea lamei (în zona opusă tăișului) 0,45 cm, adâncimea șanțurii 0,1 cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Daniel Spânu, *Un posibil inventar funerar Latène târziu din zona Porților de Fier* http://www.archaeology.ro/dsh_portile.htm; Idem, *Un mormânt de epocă târzie La Tène de la Dubova, în Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 52-53, 2001-2002, p. 83-132, fig. 1/3.

Comentarii: lipsește o porțiune mică din vârf.

2

Locul descoperirii, toponim: Ajmana, Mala Vrbica, Serbia.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar compus din vase de ceramică și metal, două vârfuri de lance, cuțit curbat celtic, cuțit curbat tracic, pumnal curb.

Locul depozitării: neprecizat.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: Sec. II – I a.Chr.

Descriere: pumnal masiv, decorat cu incizii și șanț de scurgere a sângelui.

Dimensiuni: L = 30,6 cm.

Tehnica de execuție: fier batere, gravare.

Bibliografie: Blaženka Stalio, *La site préhistorique Ajmana á Mala Vrbica, în Đjerdapske Sveckje, Cahiers des Portes de Fer*, III, 1986, p. 51-54.

Comentarii: face parte dintr-un mormânt atribuit unui luptător scordisc.

3

Locul descoperirii, toponim: Siseștii de Jos, jud. Mehedinți.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: neprecizat.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar compus din pumnal cu teacă și două vârfuri de lance.

Locul depozitării: Muzeul Palatului de Cultură, Turnu-Severin (1945).

Depozit, inventar: necunoscut.

Datare: neprecizată

Descriere: pumnal cu limba mânerului scurtă prevăzută cu gaură pentru nituire, lama ornamentată, șanț de scurgere a sângelui.

Dimensiuni: L = 29 cm; l = 2,8 cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie, în Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*,

XI-XII, 1945-1947, p. 28-29, pl. IV/11, 15.

Comentarii: lamă ornamentată, teacă.

4

Locul descoperirii, toponim: Căpâlna, jud. Alba, Dealul Cetății.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: descoperit în interiorul fortificației.

Locul depozitării: Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, Județul Alba.

Depozit, inventar: nr. 4634⁵²; D 528⁵³

Descriere: cu limbă la mâner și orificiu pentru nit

Dimensiuni: L = 30 cm.

Datare: sec. III a. Chr.

Tehnica de execuție: batere la cald.

Bibliografie: Ioan Glodariu, Vasile Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989, p. 105, ediția a II-a, Alba Iulia, 2006, p. 119, pl. 89/2; Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.125, nr. cat. 67; Catalogul expoziției *I Daci*, Firenze, 1997, p. 263, fig. 534.

5

Locul descoperirii, toponim: Blandiana, *La Brod*, jud. Alba.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: descoperire întâmplătoare.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar funerar compus din: pumnal cu teacă, vârf de lance, cataramă de fier, zăbală, vas ceramic, fragmente ceramice.

Locul depozitării: Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia.

Depozit, inventar: D 4464; teaca D 4465.

Descriere: pumnal de fier cu manșon de gardă decorat, stare de conservare precară, lipsește o bucată dinspre vârf

Dimensiuni: L_{totală} = cca 43 cm; L_{lamă} = cca 30 cm; l max._{lamă} = 3 cm; L_{limbii mânerului} = 11 cm, l_{tijeii mânerului} = 2 cm.

Datare: sec. II – începutul sec. I a. Chr.

Tehnica de execuție: forjare.

Bibliografie: Horia Ciugudean, în *Acta Musei Napocensis*, XVII, 1980, pag. 425-432, fig. 2/1-2; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri*

⁵² Ioan Glodariu, Vasile Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, Alba Iulia, 2006, p. 119, Pl. 89/2.

⁵³ Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.125, nr. cat. 67.

arheologice din Câmpia Brăilei), Galați, 1993, p. 75; Aurel Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002, p. 26, p. 30, fig. 15, fig. 20; Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.127, nr.cat. 74-75; Catalogul expoziției *I Daci*, Firenze, 1997, p. 250, fig. 495, fig. 496.

Comentarii: șanț de scurgere a sângelui, secțiune triunghiulară, se păstrează și un fragment din teacă

6

Locul descoperirii, toponim: Călan, jud. Hunedoara, cartier Stresângiorgiu.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare în al cărui inventar s-au mai găsit: vârf de lance, zăbală de fier de tip "tracic", un alt fragment de zăbală, sabie lungă de tip celtic cu teacă.

Locul depozitării: Muzeul Militar Central, București.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: sec. II-I a. Chr.; (după V. Eskenazy, sec. II-III p. Chr.)

Tehnica de execuție: neprecizată.

Dimensiuni: L = 15,2 cm; L_{mâner} = 4,2 cm; l = 2,3 cm (la V. Eskenazy: L = 20 cm; l = 2,5 cm).

Bibliografie: Victor Eskenazy, *Date preliminare despre necropola romană de la Streisîngiorgiu (jud. Hunedoara)*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, tom 28, nr. 4, 1977, p. 603-611; Aurel Rustoiu, Valeriu Sîrbu, Iosif Vasile Ferencz, *Mormântul tumular dacic de la Călan (jud. Hunedoara)*, în *Sargetia*, XXX, 2001-2002, p. 111-113, fig. 6/2; Aurel Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002, p. 47-55, fig. 34/2.

Comentarii: s-a păstrat și un fragment de teacă (L = 7 cm; l = 3 cm) cu buton în formă de disc; lama și o parte din mâner sunt rupte, prezintă pe o față a lamei un canal longitudinal.

7

Locul descoperirii, toponim: Călărași, jud. Dolj.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: întâmplătoare.

Contextul arheologic: inventar funerar compus din pumnal, spadă și vârfuri de lance.

Locul depozitării: Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București.

Depozit, inventar: neprecizat.

Descriere: lama ornamentată, șanț de scurgere a sângelui.

Dimensiuni: L = 45 cm; L_{mâner} = 12 cm; l = 3,1 cm.

Datare: nespecificată.

Tehnica de execuție: nespecificată.

Bibliografie: C. I. Istrati, *Cîteva date relative la diferite chestiuni de arheologie privitoare la Români*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Științifice*, tom. XXXIV, București, 1912; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 18-19, Pl. I/6; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 78, fig. 17/5.

8

Locul descoperirii, toponim: Cetate, jud. Dolj, locul *La Salii*.

Tipul piesei: pumnal *sica*

Tipul de cercetare: întâmplătoare

Contextul arheologic: necunoscut.

Locul depozitării: Muzeul Olteniei, Craiova.

Depozit, inventar: nr. 7577.

Descriere: pumnal elegant, bine păstrat, cu incizii și șanț de scurgere a sângelui încrustate pe lamă.

Dimensiuni: $L_{totală} = 38$ cm; $L_{mâner} = 9$ cm; $L_{lamă} = 28,2$ cm; $l = 2,8$ cm.

Datare: neprecizată.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 19, Pl. III/6; Ion Miclea, Radu Florescu, *Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă. Geto-dacii*, București, 1980, p. 46, fig. 199; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 78, fig. 17, 7/8.

Comentarii: se păstrează și teaca (inv. 7570), lama ornamentată, mâner și teacă de bronz.

9

Locul descoperirii, toponim: Corcova, jud. Mehedinți.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: descoperire întâmplătoare.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar compus din urnă ceramică, sabie de tip celtic, vârf de lance și două fibule.

Locul depozitării: Muzeul Regiunii Porțile de Fier, Drobeta-Turnu-Severin.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: sfârșitul sec. II – mijlocul sec. I a.Chr.

Descriere: pumnal atent executat cu ornamente diverse pe mâner și pe

lamă, însoțit de teacă terminată într-un buton în formă de cap de berbec.

Dimensiuni: pumnalul L = 30, 5 cm; teaca L = 26 cm.

Tehnica de execuție: batere.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie în Dacia*, XI-XII, 1945-1947, p. 17-33; Aurel Rustoiu, Valeriu Sîrbu, *Poignard recourbé découvert dans une tombe à incinération de La Tène tardive en Roumanie*, în *Instrumentum. Bulletin du Groupe de travail européen sur l'artisanat et les productions manufacturées dans l'Antiquité*, Montagnac, 9, 1999, p. 12, http://www.lychnology.Org/IMG/pdf/_Bull_9.pdf; Valeriu Sîrbu, Gelu Florea, *Les Géo-Daces. Iconographie et imaginaire*, Centre D'Études Transylvaines, Cluj-Napoca, 2000, fig. 46; Aurel Rustoiu, *About a curved dagger discovered at Piatra Craivii*, în *Apulum*, XLIV, p. 92, fig. 6/1.

Comentarii: elemente de decor celtice și dacice.

10

Locul descoperirii, toponim: satul Bălava, com. Cornești, județul Gorj, *locul lui Ioan Dănău*.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: descoperire întâmplătoare.

Contextul arheologic: prundul unei bălți. Din inventarul acestei descoperiri mai fac parte o sabie de tip celtic, un vârf de lance, fragmente de *umbo* și fragmente de teacă a sabiei.

Locul depozitării: Muzeul Târgu-Jiu.

Depozit, inventar: neprecizat.

Descriere: pumnalul are vârful rupt, mânerul prezintă trei găuri pentru fixarea plăselelor.

Dimensiuni: L_{păstrată} = 28 cm.

Datare: secolele II – I a. Chr.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Dorin Popescu, *Două descoperiri celtice din Oltenia*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 14, nr. 2, 1963, p. 403-411, fig. 4/2, fig. 5/2; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 78.

Comentarii: piesele provin dintr-un foarte probabil mormânt de incinerare.

11

Locul descoperirii, toponim: Cugir, județul Alba, *Dealul Cetății*.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare ce conține inventarul complet al unui războinic: coif de fier, armură de zale, spadă de tip celtic, piese de harnașament, scut cu margini și *umbo* de fier, vârf de lance, zăbale și car de luptă. De asemenea inventarul funerar mai conținea ceramică și piese de fier, bronz, argint și aur.

Locul depozitării: Palatul Copiilor, Cugir.

Depozit, inventar: neprecizat.

Descriere: pumnal masiv, teacă de fier.

Dimensiuni: nespecificate.

Datare: sec. I a. Chr.

Tehnica de execuție: nespecificată.

Bibliografie: I. H. Crișan, *Necropola dacică de la Cugir. Considerații preliminare*, în *Apulum*, XVIII, 1980, p. 81-87; I. H. Crișan, *Spiritualitatea geto-dacilor*, București, 1986; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 72; Cristian Ioan Popa, *Cugir – schiță monografică*, Alba Iulia, 2005, p. 13, foto 2/2.

Comentarii: un alt pumnal *sica* este amintit ca fiind descoperit într-un tumul învecinat (tumulul II), dar lipsesc detaliile. Pumnalul este destul de grosolan raportat la alte piese descoperite în morminte similare, care au un inventar sărăcăcios comparativ cu acesta. Bogăția mormântului princiar reclamă un pumnal deosebit, cum probabil este cel de-al doilea, rămas nepublicat. Această ipoteză este întărită și de faptul că teaca, aflată în custodia Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, și pumnalul nu au o morfologie comună: teaca este identică cu numeroase alte teci de aceeași tipologie, iar arma în sine are o curbură care pare să nu îi permită introducerea în acest tip de teacă.

12

Locul descoperirii, toponim: Golenți, com. Maglavit, jud Dolj.

Tipul piesei: pumnal *sica*

Tipul de cercetare: lucrări militare.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare care mai conținea un vârf de lance.

Locul depozitării: Muzeul Istrati, Turnu-Severin (1945).

Depozit, inventar: necunoscut.

Descriere: pumnal elegant, cu ornament și șanț de scurgere a sângelui gravate pe lamă.

Dimensiuni: L = 39,2 cm; L_{mâner} = 12 cm; l = 3 cm.

Datare: incertă.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: C. I. Istrati, *Cîteva date relative la diferite chestiuni de arheologie privitoare la Români*, în *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Științifice*, tom. XXXIV, București, 1912; C. I. Istrati, *Nic. Densușianu. Viața și opera sa*, prefață la Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, București, 1913, p. LXXIX, fig. 17; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 25-26, Pl. IV/7.

13

Locul descoperirii, toponim: Grădiștea, jud. Brăila.
Tipul piesei: pumnal (cosor?) curb.
Tipul de cercetare: săpătură sistematică.
Contextul arheologic: bordeiul nr. 17/1995.
Locul depozitării: neprecizat.
Depozit, inventar: neprecizat.
Descriere: deteriorat, neputându-se preciza caracteristicile exacte ale piesei.
Dimensiuni: L = 27 cm.
Datare: mijlocul sec. I a. Chr.
Tehnica de execuție: neprecizată.
Bibliografie: Valeriu Sîrbu, *Dava getică de la Grădiștea, județul Brăila (I)*, Biblioteca Istros, 12, Brăila, 1996, p. 99, fig. 12/16.
Comentarii: puternic oxidat, gardă la mâner.

14

Locul descoperirii, toponim: Histria
Tipul piesei: pumnal *sica*.
Tipul de cercetare: săpătură sistematică.
Contextul arheologic: mormânt de incinerare în care pumnalul a fost trecut prin foc.
Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.
Depozit, inventar: nr. 53142.
Datare: sfârșitul sec. II – începutul sec. I a. Chr.
Descriere: pe o parte a lamei prezintă canale longitudinale și ornamente incizate.
Dimensiuni: L = 34,8 cm.
Tehnica de execuție: batere.
Bibliografie: D. M. Pippidi și colaboratorii, *Raport asupra activității șantierului Histria în campania 1956*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, V, 1959, p. 309, fig. 11; *Istoria infanteriei române*, coord. Marin Dragu, Mircea Dumitru, București, 1985, p. 32; Gheorghe Tudor, *Armata geto-dacă*, București, 1986, p. 216; Aurel Rustoiu,

Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană, Cluj-Napoca, 2002, p. 41-46, fig. 27/2.

Comentarii: lipsește inventarul specific asociat de regulă acestui tip de pumnal. Pumnalul se afla introdus într-o teacă metalică păstrată parțial.

15

Locul descoperirii, toponim: Hunedoara, *Grădina castelului*.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar funerar compus din urnă, cămașă de zale din fier, spadă dreaptă, *umbo*, pafta de centură și vârf de lance.

Locul depozitării: Muzeul Castelul Corvineștilor, Hunedoara.

Depozit, inventar: A 5034.

Datare: sec. II – I a. Chr.

Descriere: pumnal cu lama ornamentată și cu canal de scurgere a sângelui.

Dimensiuni: L = 27,5 cm; L_{mâner} = 9,5 cm; L_{vârf} = 18,5 cm; l = 2,3 cm; nasture/buton = 21x20 mm; gr = 85 gr

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Valeriu Sîrbu, Sabin Adrian Luca, Cristian Roman, Silviu Purece, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișer, *Vestigiile dacice de la Hunedoara*, Sibiu, 2007, p. 195-196, fig. 74/1; Catalogul expoziției *Vestigiile dacice de la Hunedoara*, fig. 125.

Comentarii: mormântul propriu-zis conținea doar urna cu resturile osteologice, vârful de lance, pumnalul și teaca, dar acestea au fost puse în legătură cu conținutul unui mormânt alăturat, care conținea celelalte piese de echipament și resturile ofrandelor. Mânerul este rectangular/dreptunghiular în plan și în secțiune, cu trei orificii ovale; lama este curbată, triunghiulară în secțiune, cu un canal adânc în apropiere de mâner; lama este ornamentată prin imprimarea a două păsări și trei cercuri; s-a păstrat și teaca.

16

Locul descoperirii, toponim: jud. Mehedinți.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: necunoscut.

Contextul arheologic: necunoscut.

Locul depozitării: colecție particulară (1912).

Depozit, inventar: necunoscut.

Datare: neprecizată.

Descriere: pumnal robust cu limba de mâner masivă prevăzută cu trei găuri pentru nituirea plăselelor.

Dimensiuni: L = 32 cm; L_{mâner} = 12 cm; l_{maximă} = 3 cm.

Tehnica de execuție: necunoscută.

Bibliografie: C. I. Istrati, *Nic. Densușianu. Viața și opera sa*, prefață la Nicolae Densușianu, *Dacia preistorică*, București, 1913, p. LXXIX, fig. 17; C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 29-30, Pl. V/11.

Comentarii: piesa păstrează urmele trecerii prin foc.

17

Locul descoperirii, toponim: Orodel, jud. Dolj.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: întâmplătoare.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar: sabie celtică, zăbale tracice, vârf de lance.

Locul depozitării: necunoscut.

Depozit, inventar: necunoscut.

Datare: neprecizată.

Descriere: pumnal elegant, ornamentat.

Dimensiuni: L_{totală} (măsurată pe curbura) = 41,6 cm; L_{mâner} = 10,1 cm; l = 2,6 cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 27, Pl. III/5; Aurel Rustoiu, *Războinici și artizani de prestigiu în Dacia preromană*, Cluj-Napoca, 2002, p. 59, fig. 39/6.

Comentarii: lamă ornamentată.

18

Locul descoperirii, toponim: Piatra Craivii, jud. Alba

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: necunoscut.

Contextul arheologic: probabil un mormânt de incinerare.

Locul depozitării: Muzeul Orășenesc Aiud.

Depozit, inventar: nr. 3457.

Datare: sec. III/II – I a. Chr.

Descriere: limbă de mâner, lamă masivă, șanț de scurgere a sângelui, ornamentat.

Dimensiuni: L_{totală} = 31,9 cm; L_{lamă} = 27 cm; L_{mâner} = 4,9; l = 4,4 cm.

Tehnica de execuție: nespecificată.

Bibliografie: Aurel Rustoiu, *About a curved dagger discovered at Piatra Craivii*, în *Apulum*, XLIV, p. 83-97, fig. 1/1; Cristian Ioan Popa, A

Possible Dacian Burial in the Vecinity of the Piatra Craivii Fortress, în Apulum, XLV, 2008, p. 357-365.

Comentarii: pumnalul este posibil să fi făcut parte din inventarul unui mormânt de incinerare descoperit accidental și care conținea o spadă celtică, două vârfuri de lance, mânerul unui scut, alte fragmente metalice.

19

Locul descoperirii, toponim: Popești, com. Mihăilești, jud. Ilfov.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt tumular cu inventar funerar: cămașă de zale, un coif de bronz, *umbo* de scut, pumnal curbat și teaca sa.

Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.

Depozit, inventar: nr. 73473, 73475.

Datare: sfârșitul sec. III a. Chr. – sec. I p. Chr.

Descriere: puternic deteriorat de foc.

Dimensiuni: L = 27,4 cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Alexandru Vulpe, *La nécropole tumulaire de Popești*, în *Thraco-Dacica*, I, 1976, pag. 201, fig. 14/1; Ion Miclea, Radu Florescu, *Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă. Geto-dacii*, București, 1980, p. 49/226, fig. 226; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 73, fig. 9, 7/8.

20

Locul descoperirii, toponim: Radovanu, județul Călărași.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: fortuită.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar specific: cămașă de zale, zăbală, două vârfuri de lance, pumnal curb.

Locul depozitării: Muzeul Militar Național, București.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: sec. I a. Chr.

Descriere: pumnal masiv, cu limbă de mâner scurtă, prevăzută cu două găuri pentru fixarea niturilor de prindere.

Dimensiuni: L = 30 cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Alexandru Vulpe, *La nécropole tumulaire gète de Popești* în *Thraco-Dacica* 1976, p. 209, fig. 18; Valeriu Sîrbu, *Credințe și*

practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (por-nind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei), Galați, 1993, p. 73, fig. 12.

21

Locul descoperirii, toponim: Rast, jud. Dolj, *Grindul Țifarului*.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare, ale cărui piese au fost dispartate de activități antropice.

Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.

Depozit, inventar: nr. 16943 (nr. vechi III 5963).

Datare: sec. II – I a. Chr.

Descriere: Pumnal elegant, ornamentat. Limba pentru mâner este prevăzută la partea superioară cu un opritor pentru plăsele de formă circulară, aplatizat, care este decorat cu linii paralele, dispuse transversal, realizate prin gravare. Mânerul este delimitat de lamă printr-o gardă inelară. Lama, cu secțiune triunghiulară, curbată spre vârf, este decorată cu linii și cercuri gravate.

Dimensiuni: L = 32 cm; l = 3,2 cm.

Tehnica de execuție: fier, batere, gravare.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, Vl. Dumitrescu, N. Gostar, S. Barta, Ștefan Ștefănescu, *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 2, nr. 1, 1951, p. 267-277; Ersilia Tudor, *Morminte de luptători din a doua epocă a fierului descoperite la Rastu* (cu anexa: ing. I. Istodor și ing. M. Marcu, *Observații tehnice asupra obiectelor de fier descoperite la Rastu*), în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 19, nr. 3, 1968, p. 512-513, fig. 1/4; 2/5; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (por-nind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 79, fig. 18; Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.126, nr. cat. 71.

Comentarii: mânerul a fost îndoit ritualic și s-a rupt probabil în timpul restaurării. Unele piese de inventar funerar specific (vârf de lance, fragmente de teacă) au fost identificate în zona din apropierea locului descoperirii pumnalului, fără a se putea preciza cărui mormânt aparțin exact.

22

Locul descoperirii, toponim: Rast, jud. Dolj.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

- Tipul de cercetare: săpătură sistematică.
Contextul arheologic: mormânt de incinerare ale cărui piese au fost dispartate de activități antropice.
Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.
Depozit, inventar: nr. 16945 (nr. vechi III 5962)
Datare: sec. II – I a. Chr.
Tehnica de execuție: fier, batere, gravare.
Descriere: mânerul puternic îndoit, delimitat de lamă printr-o gardă circulară, prevăzut cu un nit și două orificii pentru nituri, se termină cu un opritor pentru plăsele de formă circulară. Lama, cu secțiune triunghiulară, curbată spre vârf, este decorată cu linii și cercuri gravate.
Dimensiuni: L = 30 cm; l = 3,1 cm.
Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, Vl. Dumitrescu, N. Gostar, S. Barta, Ștefan Ștefănescu, *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 2, nr. 1, 1951, p. 267-277; Ersilia Tudor, *Morminte de luptători din a doua epocă a fierului descoperite la Rastu* (cu anexa: ing. I. Istodor și ing. M. Marcu, *Observații tehnice asupra obiectelor de fier descoperite la Rastu*), în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 19, nr. 3, 1968, p. 512-513, fig. 1/2; 2/2; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 79, fig. 18; Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.126, nr. cat. 72.
Comentarii: unele piese de inventar funerar specific (vârf de lance, fragmente de teacă) au fost identificate în zona din apropierea locului descoperirii pumnalului, fără a se putea preciza cărui mormânt aparțin exact.

23

- Locul descoperirii, toponim: Rast, jud. Dolj.
Tipul piesei: pumnal *sica*.
Tipul de cercetare: săpătură sistematică.
Contextul arheologic: mormânt de incinerare deranjat de activități antropice.
Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.
Depozit, inventar: nr. 16944 (nr. vechi III 5965).
Datare: sec. II – I a. Chr.
Descriere: limba pentru mâner, îndoită ritualic, se termină cu un opritor pentru plăsele de formă circulară, este prevăzută cu un orificiu de nit. Lama curbată este decorată cu două linii realizate prin gravare.

Dimensiuni: L = 35 cm; l = 3,4 cm.

Tehnica de execuție: fier, batere, gravare.

Bibliografie: C. S. Nicolăescu-Plopșor, Vl. Dumitrescu, N. Gostar, S. Barta, Ștefan Ștefănescu, *Raport asupra activității șantierului arheologic Rast-Dolj, Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 2, nr. 1, 1951, p. 267-277; Ersilia Tudor, *Morminte de luptători din a doua epocă a fierului descoperite la Rastu* (cu anexa: ing. I. Istudor și ing. M. Marcu, *Observații tehnice asupra obiectelor de fier descoperite la Rastu*) în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 19, nr. 3, 1968, p. 512-513, fig. 1/3; 2/1; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 79, fig. 18; Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.125, nr. cat. 68.

Comentarii: mânerul a fost îndoit ritualic. Unele piese de inventar funerar specific (vârf de lance, fragmente de teacă) au fost identificate în zona din apropierea locului descoperirii pumnalului, fără a se putea preciza cărui mormânt aparțin exact.

24

Locul descoperirii, toponim: Vânătorii Mici, jud. Giurgiu.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: neprecizat.

Contextul arheologic: neprecizat.

Locul depozitării: Muzeul Național de Istorie a României, București.

Depozit, inventar: nr. 142618.

Datare: sec. II-I a. Chr.

Descriere: cuțit de luptă ușor curbat, cu vârful și lama solidă. Tija mânerului este scurtă, de formă triunghiulară, fiind prevăzută cu un orificiu pentru nit în apropierea lamei.

Dimensiuni: L = 30 cm.

Tehnica de execuție: fier, batere.

Bibliografie: Catalogul expoziției *Dacia Augusti Provincia*, București, 2006, p.127, nr. cat. 73; Catalogul expoziției *I Daci*, Firenze, 1997, p. 240, fig. 461.

Comentarii: este prezentat ca fiind cuțit de luptă, dar caracteristicile sale îl plasează în categoria pumnalelor *sica*. Are lama ornamentată și șanț de scurgere a sângelui.

25

Locul descoperirii, toponim: Teleac, punctul *Alte soarte*, comuna Ciugud, județul Alba.

Tipul piesei: pumnal *sica*.
Tipul de cercetare: descoperire accidentală.
Contextul arheologic: complex funerar de incinerare compus din urnă ceramică, pumnal și vârf de lance.
Locul depozitării: Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia.
Depozit, inventar: P 4545.
Dată: sec II-I a. Chr.
Descriere: stare de conservare precară, lama ornamentată, profil triunghiular, manșon de gardă.
Dimensiuni: $L_{totală} = 24$ cm.
Tehnica de execuție: neprecizată.
Bibliografie: Vasile Moga, *Morminte dacice de incinerare de la Teleac (jud. Alba)*, în *Apulum*, XX, 1982, p. 88-91, fig. 1-2; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei)*, Galați, 1993, p. 77.

26

Locul descoperirii, toponim: necunoscut.
Tipul piesei: pumnal *sica*.
Tipul de cercetare: necunoscut.
Contextul arheologic: neprecizat.
Locul depozitării: Muzeul Național Brukenthal, Sibiu.
Depozit, inventar: neprecizat.
Dată: neprecizată.
Descriere: pumnal elegant curbat, cu vârf ascuțit și manșon de gardă, cu șanț de scurgere a sângelui pe ambele părți ale lamei.
Dimensiuni: $L_{totală} = 34,2$ cm, $L_{lamă} = 24,6$ cm.
Tehnica de execuție: batere.
Bibliografie: Gheorghe Natea, *Un pumnal curb dacic din colecțiile Muzeului Național Brukenthal-Casa Altemberger*, în *Brukenthal Acta Musei*, III, 1, 2008, p. 109-114, pl. I, foto 1.
Comentarii: conform informației verbale oferite de Nicolae Lupu cercetătorilor clujeni Ioan Glodariu și Eugen Iaroslavschi, pumnalul provine de la Tilișca.

27

Locul descoperirii, toponim: Varna, Bulgaria.
Tipul piesei: pumnal *sica*.
Tipul de cercetare: săpătură sistematică.
Contextul arheologic: mormânt de incinerare.
Locul depozitării: Muzeul de Arheologie, Varna.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: neprecizată.

Descriere: pumnal elegant curbat, cu vârf ascuțit și manșon de gardă, cu șanț de scurgere a sângelui pe lamă.

Dimensiuni: $L_{totală} = 37,8$ cm.

Tehnica de execuție: fier, batere și gravare.

Bibliografie: Mariana Georgieva, *Grabfunde in der Umgebung von Varna*, în *Bulletin de Musée National de Varna*, 28 (43), 1992, p. 73-80.

Comentarii: pumnalul a fost, probabil, descoperit împreună cu rep. 28.

28

Locul descoperirii, toponim: Varna, Bulgaria.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare.

Locul depozitării: Muzeul de Arheologie, Varna.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: neprecizată.

Descriere: pumnal curbat, cu lamă lată și scurtă, vârf ascuțit și limbă de mâner triunghiulară, prevăzută cu orificiu pentru nit. Pe lamă sunt gravate simboluri solare.

Dimensiuni: $L_{totală} = 31$ cm.

Tehnica de execuție: fier, batere și gravare.

Bibliografie: Mariana Georgieva, *Grabfunde in der Umgebung von Varna*, în *Bulletin de Musée National de Varna*, 28 (43), 1992, p. 73-80.

29

Locul descoperirii, toponim: Slatina, cartier *Crișan II*, județul Olt.

Tipul piesei: pumnal *sica*.

Tipul de cercetare: săpătură sistematică.

Contextul arheologic: mormânt de incinerare cu inventar funerar compus din pumnal, cuțit și vârf de lance.

Locul depozitării: necunoscut.

Depozit, inventar: neprecizat.

Datare: sec. IV-III a. Chr.

Descriere: pumnal cu lama alungită, cu limbă de mâner scurtă.

Dimensiuni: $L = 28$ cm; $l = 3$ cm.

Tehnica de execuție: neprecizată.

Bibliografie: Mihail Butoi, *Mormânt de incinerare din epoca fierului descoperit la Slatina*, în *Oltenia. Studii și comunicări*, 1974, p. 29-32, fig. 2; Valeriu Sîrbu, *Credințe și practici funerare, religioase și*

magice în lumea geto-dacilor (pornind de la descoperiri arheologice din Câmpia Brăilei), Galați, 1993, p. 78.

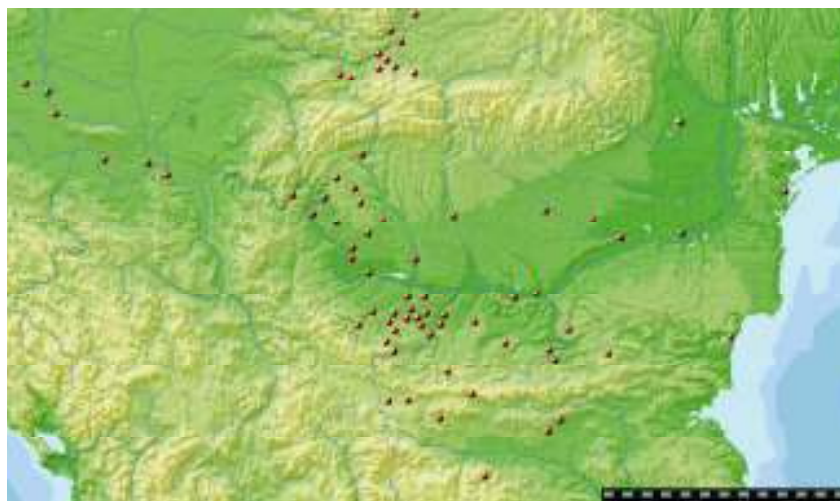
Comentarii: bine păstrat.

Bibliografia planșelor

- Alexandrescu, 1980 - D. Alexandrescu, *La nécropole gète de Zimnicea*, în *Dacia*, NS, 24, 1980, p. 19-126.
- Berciu, 1966 - Dumitru Berciu, *Les Celtes et la civilisation de La Tène chez les Gêto-Daces*, în *Bulletin of the Institute of Archaeology*, 6, London, 1966, p. 75-93.
- Brilinsky, 2008 - Vladimir Brilinsky, *Istoria de lângă noi*, în *Dacia Magazin*, nr. 55, 2008, p. 23-31.
- Butoi, 1974 - Mihail Butoi, *Mormânt de incinerare din epoca fierului descoperit la Slatina*, în *Oltenia. Studii și comunicări*, 1974, p. 29-32.
- Ciugudean, 1980 - Horia Ciugudean, *Mormântul dacic de la Blandiana (jud. Alba)*, în *Acta Musei Napocensis*, XVII, 1980, p. 425-432.
- Dautova-Ruševljan, Vujovic, 2006 - Velika Dautova-Ruševljan, Miroslav Vujovic, *Rimska vojska u Sremu*, Novi Sad, 2006.
- Dimitrova, 1975 - Alexandra Dimitrova, Nedyalka Gizdova, *Trakiiski mogilni nekropoli v Panagjurskite kolonii pri gr. Panagjurište*, în *Izvestija na muzeite ot jožna Bălgaria*, 1, 1975, p. 39-87.
- Georgieva, 1992 - Mariana Georgieva, *Grabfunde in der Umgebung von Varna*, în *Bulletin de Musée National de Varna*, 28 (43), 1992, p. 73-80.
- Márton, 1925 - Roska Márton, *Keltisches Grab aus Siebenbürgen*, în *Praehistorische Zeitschrift*, XVI, 1925, p. 210-214.
- Miclea, Florescu, 1980 - Ion Miclea, Radu Florescu, *Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă. Geto-dacii*, București, 1980.
- Mikov, 1932 - Vasil Mikov, *Grabhügelnekropolen aus der Umgebung von Lovee und Teteven*, în *Izvestija-Sofia*, 6, 1932, 153-170.
- Natea, 2008 - Gheorghe Natea, *Un pumnal curb dacic din colecțiile Muzeului National Brukenthal-Casa Altemberger*, în *Brukenthal Acta Musei*, III, 1, 2008, p. 109-114.
- Nicolăescu-Plopșor, 1945-1947 - C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Antiquités celtiques en Olténie*, în *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*, XI-XII, 1945-1947, p. 17-43.
- Nikolov, 1965 - Bogdan Nikolov, *Trakiiski pametniči vāv Vračansko*, în *Izvestija-Sofia*, 28, 1965, p. 163-202.
- Nikolov, 1981 - Bogdan Nikolov, *Trakiiski pogrebenija pri s. Sofronievo, Vračanski okrăg*, în *Arheologija-Sofia*, 23, 3, 1981, p. 30-41.

- Nikolov, 1990 - Bogdan Nikolov, *Trakiiski nahodki ot Severozapadna Bălgaria*, în *Arheologija – Sofia*, 32, 4, 1990, p. 14-26.
- Paulik, Tomčiková, 2005 - Jozef Paulik, Katarina Tomčiková, *Ďalší Hromadny nález Želnych Predmetov v Plaveckom Podhradi*, în *Slovenská Archeológia*, LIII-1, 2005, p. 85-122.
- Pippidi, 1959 - D. M. Pippidi, *Raport asupra activității șantierului Histria în campania 1956*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, V, 1959, p. 283-328.
- Popa 2005 - Cristian Ioan Popa, *Cugir. Schiță monografică*, Alba Iulia, 2005.
- Popescu 1963 - Dorin Popescu, *Două descoperiri celtice din Oltenia*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, tom 14, nr. 2, 1963, p. 403-411.
- Popov, 1933 - R. Popov, *Nouvelles découvertes préhistoriques en Bulgarie*, în *Izvestiia*, Sofia, VII, 1932-1933, p. 349-358, fig. 98.
- Rustoiu, Sîrbu, 1999 - Aurel Rustoiu, Valeriu Sîrbu, *Poignard recourbé découvert dans une tombe à incinération de La Tène tardive en Roumanie*, în *Instrumentum. Bulletin du Groupe de travail européen sur l'artisanat et les productions manufacturées dans l'Antiquité*, Montagnac, 9, 1999, p. 12.
- Rustoiu, 2007 - Aurel Rustoiu, *About a Curved Dagger Discovered at Piatra Craivii*, în *Apulum*, XLIV, 2007, p. 83-97.
- Rustoiu, 2008 - Aurel Rustoiu, *Războinici și societate în aria celtică transilvăneană. Studii pe marginea mormântului cu coif de la Ciumești*, Cluj-Napoca, 2008.
- Rustoiu și colab., 2001-2002 - Aurel Rustoiu, Valeriu Sîrbu, Iosif Vasile Ferencz, *Mormântul tumular dacic de la Călan (jud. Hunedoara)*, în *Sargetia*, XXX, 2001-2002, p. 111-113.
- Sîrbu, 1996 - Valeriu Sîrbu, *Dava getică de la Grădiștea, județul Brăila (I)*, Biblioteca Istros, 12, Brăila, 1996.
- Sîrbu și colab., 2007 - Valeriu Sîrbu, Sabin Adrian Luca, Cristian Roman, Silviu Purece, Dragoș Diaconescu, Nicolae Cerișer, *Vestițiile dacice de la Hunedoara*, Sibiu, 2007.
- Teodosiev, Torbov, 1995 - Nikola Teodosiev, NatsisTorbov, *Trakiiski mogili ot kasnoe-linisticskata epoha pri Tarnava, Beloslatinsko*, în *Izvestiia na Muzeite v Severozapadna Balgaria*, 23, 1995, p. 11-58.
- Toropu, 1969-1970 – Octavian Toropu, *O așezare fortificată și arme din epoca Laténe descoperite în Oltenia*, în *Studii și materiale de muzeografie și istorie militară*, 2-3, 1969-1970, p. 5-7.
- Vulpe, 1976 - Alexandru Vulpe, *La nécropole tumulaire gète de Popești*, în *Thraco-Dacica*, 1, 1976, p. 193-215.
- Vulpe, 1930 - Radu Vulpe, *L'âge du fer dans les regions thraces de la Peninsule Balcanique*, Paris, 1930.

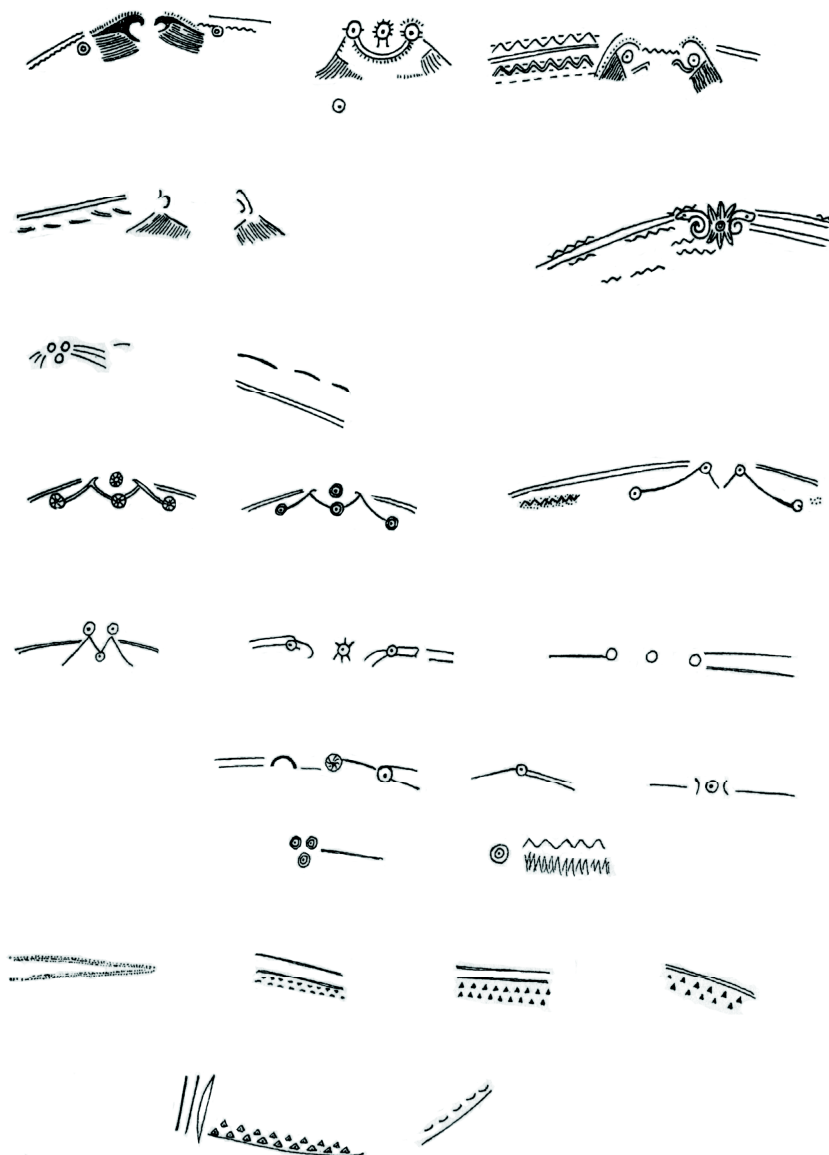
Woźniak, 1974 - Zenon Woźniak, *Wschodnie pogranicze kultury Latenskiej*, Wrocław-Kraków-Gdańsk, 1974, p. 86-126.

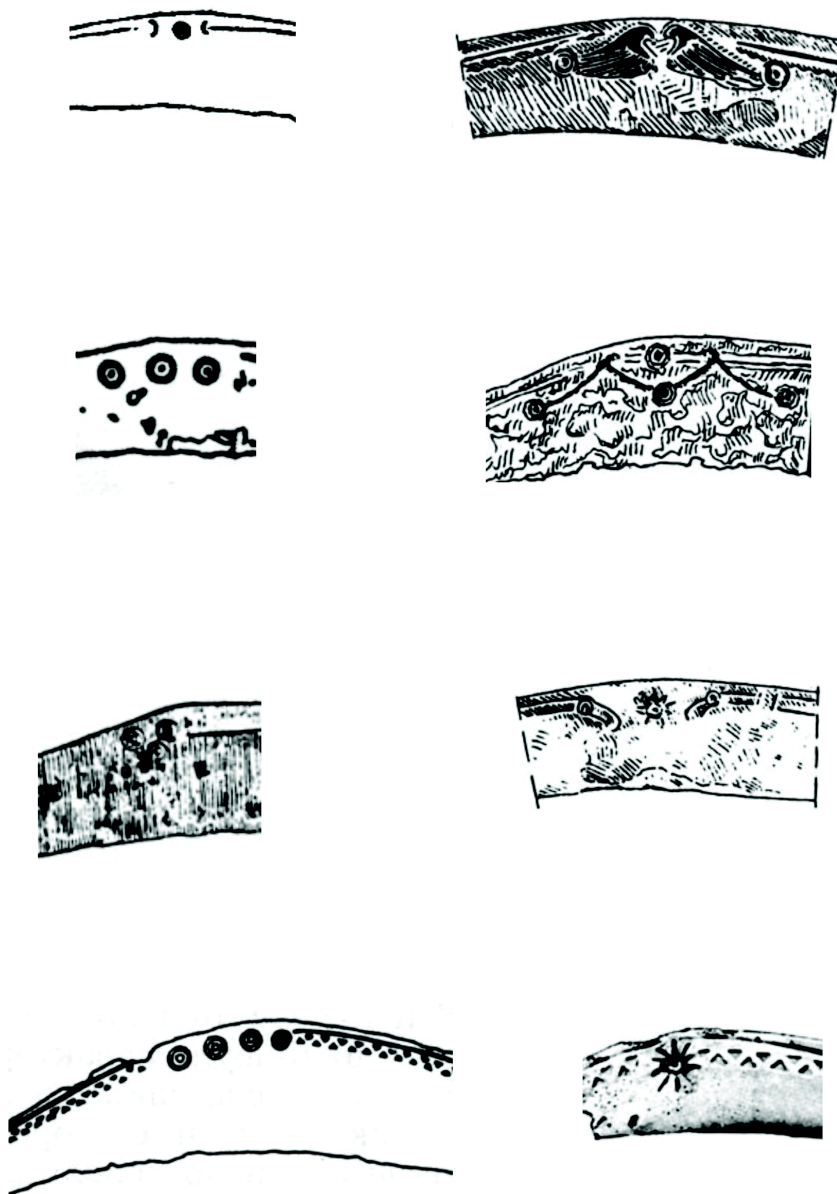
Pl. I. Distribuția geografică a descoperirilor de tip Padea-Panagjurski Kolonii, având în inventar pumnale de tip *sica*.

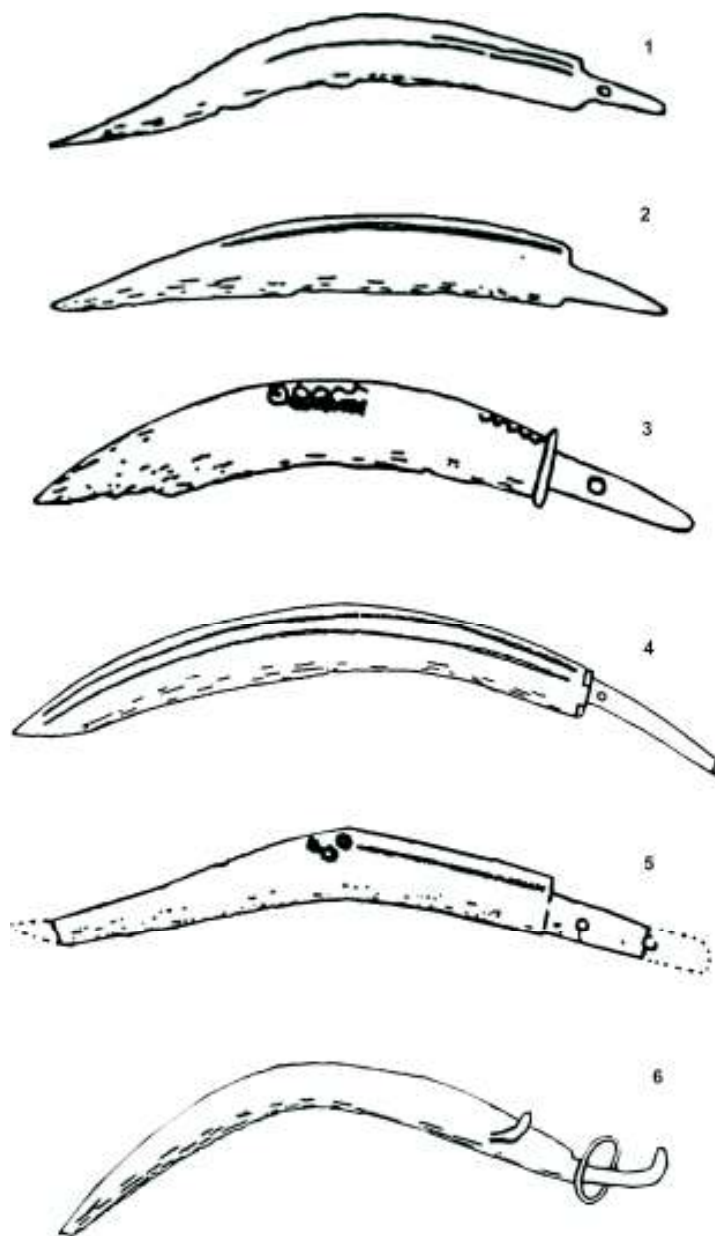
Pl. II. Echipamentul unui războinic nobil dac (reconstituire artistică de Radu Oltean).

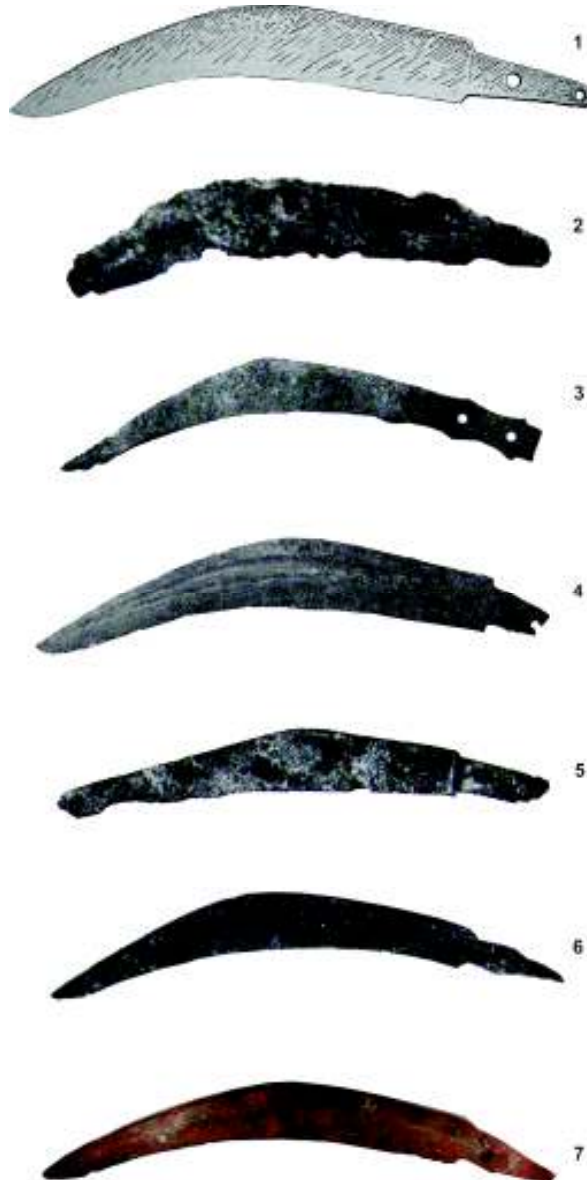
Pl. III. Ornamentica pumnaelor de tip *sica* descoperite în aria grupului Padea-Panagjurki Kolonii (după Woźniak, 1974).

Pl. IV. Ornamentica pumnalelor de tip *sica* descoperite în aria grupului Padea-Panagjurski Kolonii (după Rustoiu, 2007).

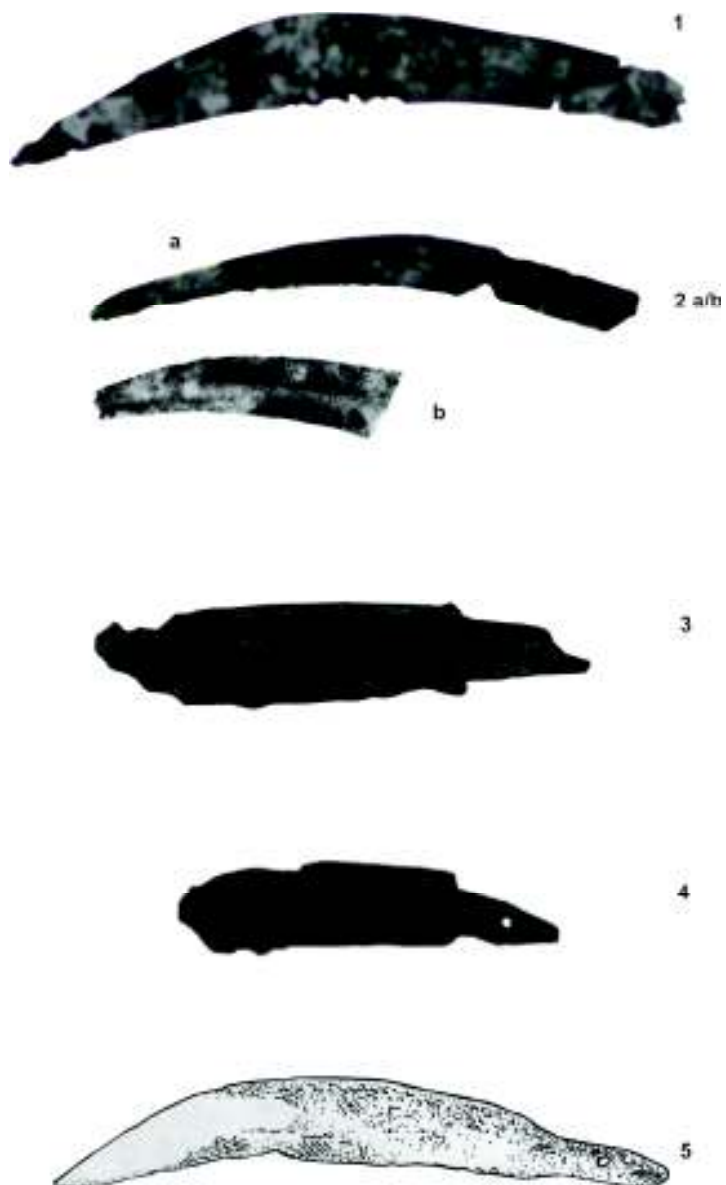

Pl. V. 1. Bogomilovo; 2. Ravno-Pole; 3. Galatin; 4. Prisovo;
5. Pleven; 6. Hristo Danov (după Woźniak, 1974). Făra scară.

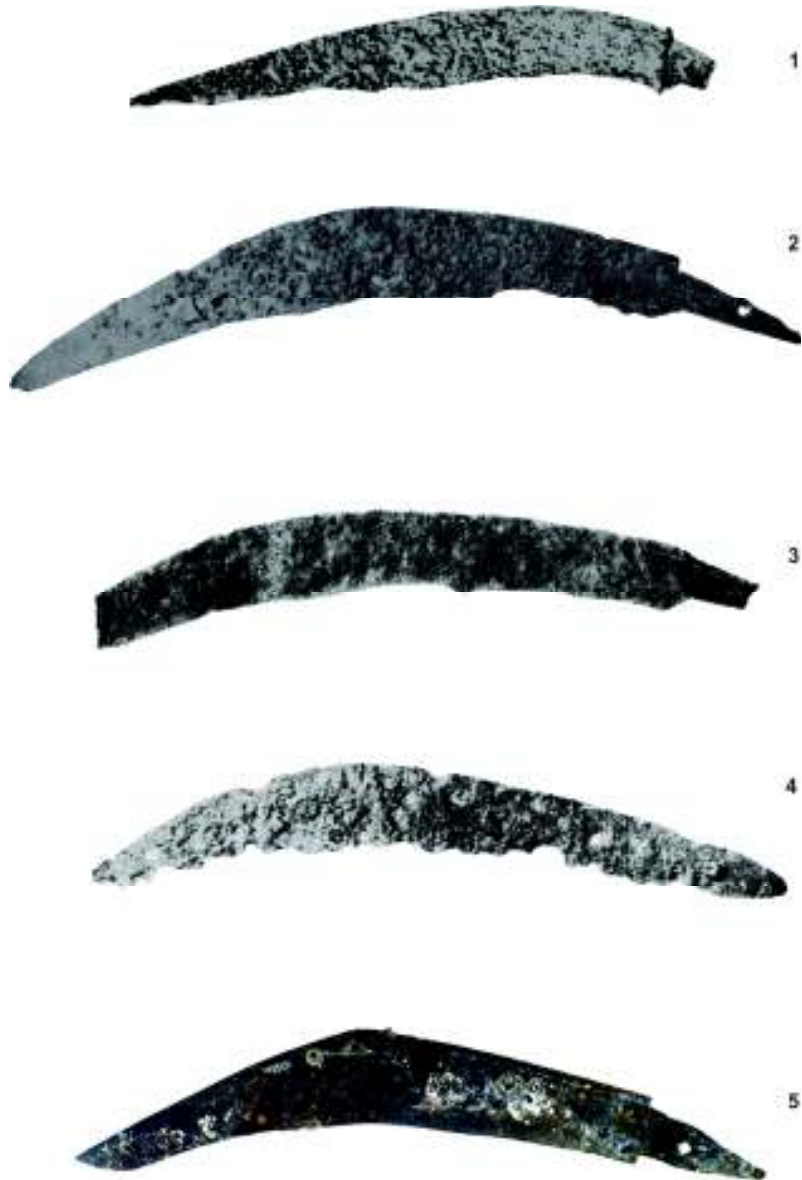
Pl. VI. 1. Radovanu (după Vulpe, 1976); 2-4. Komarevo (BG) (după Nikolov, 1990); 5. Sokolare (BG) (după Nikolov, 1965); 6. Altimir (BG) (după Nikolov, 1965); 7. loc necunoscut (BG), (fără scară, www.boinaslava.net).

M 1:3

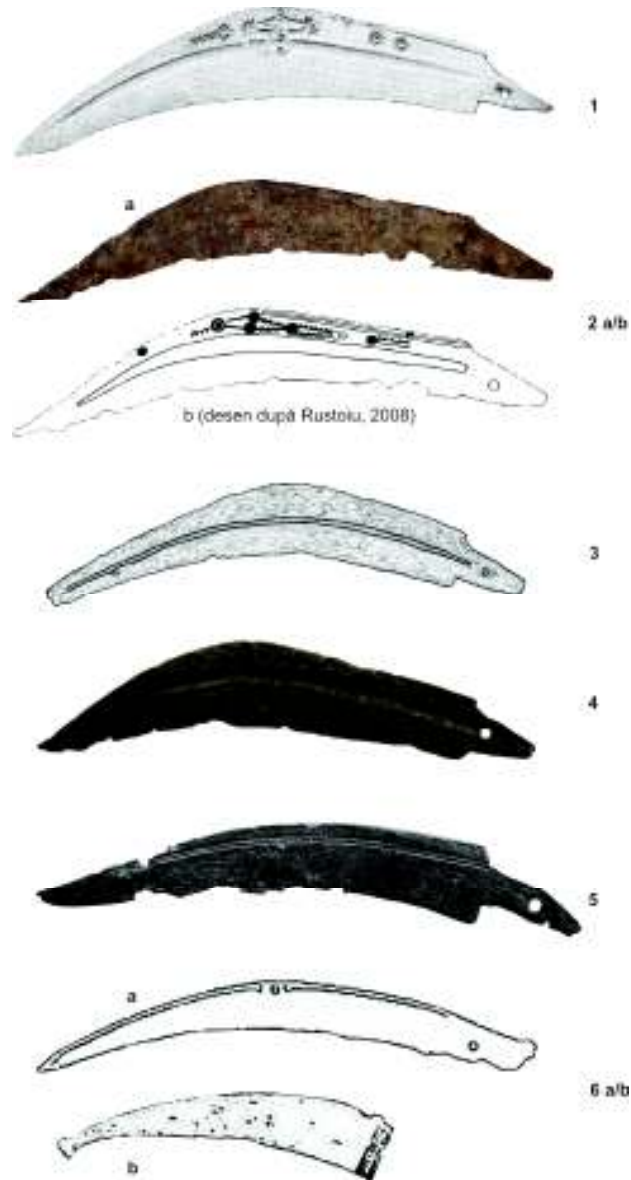

Pl. VII. **1a-b.** Altimir (BG) (după Nikolov, 1965); **2.** Komarevo (BG) (după Nikolov, 1965); **3.** Vraca (BG) (după Nikolov, 1965); **4.** Bărkačevo (BG) (M 1:2, după Nikolov, 1965); **5.** Sofronievo (BG) (după Nikolov, 1981).

M 1:3

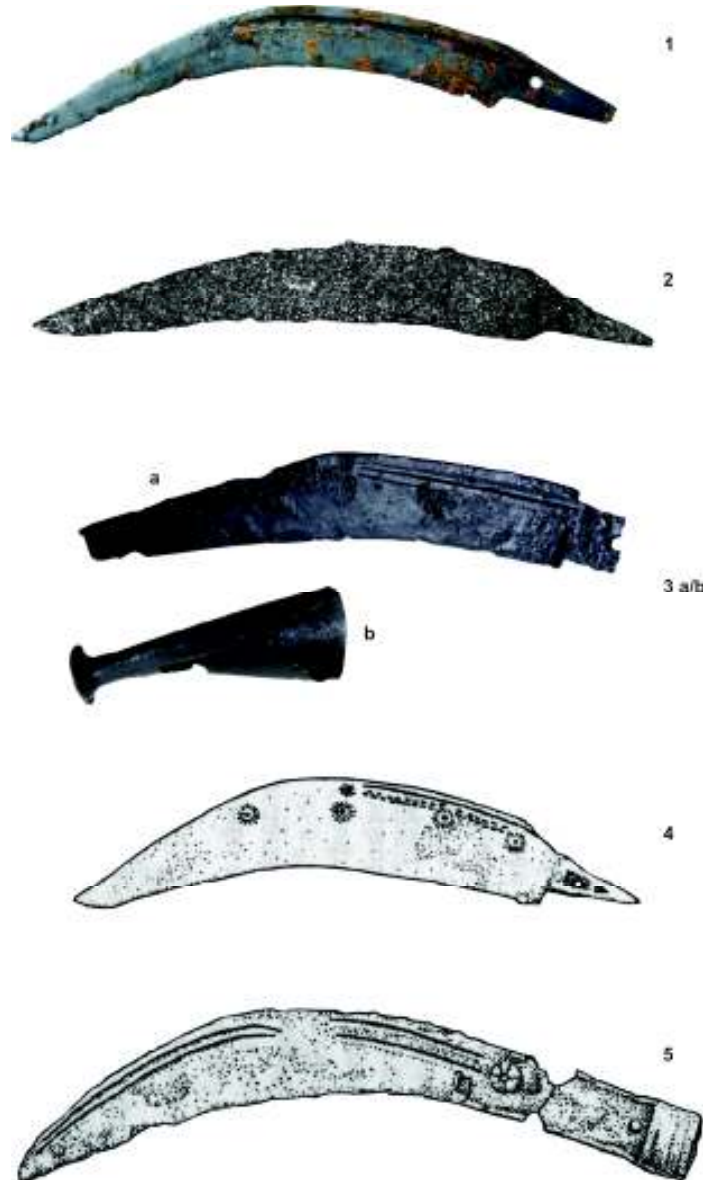

Pl. VIII. 1. Comakovtzi (BG) (după Nikolov, 1990);
2-4. Panagjurishte (BG) (după Dimitrova, 1975);
5. loc necunoscut (fără scară, după www.hermann-historica.com).
M 1:3

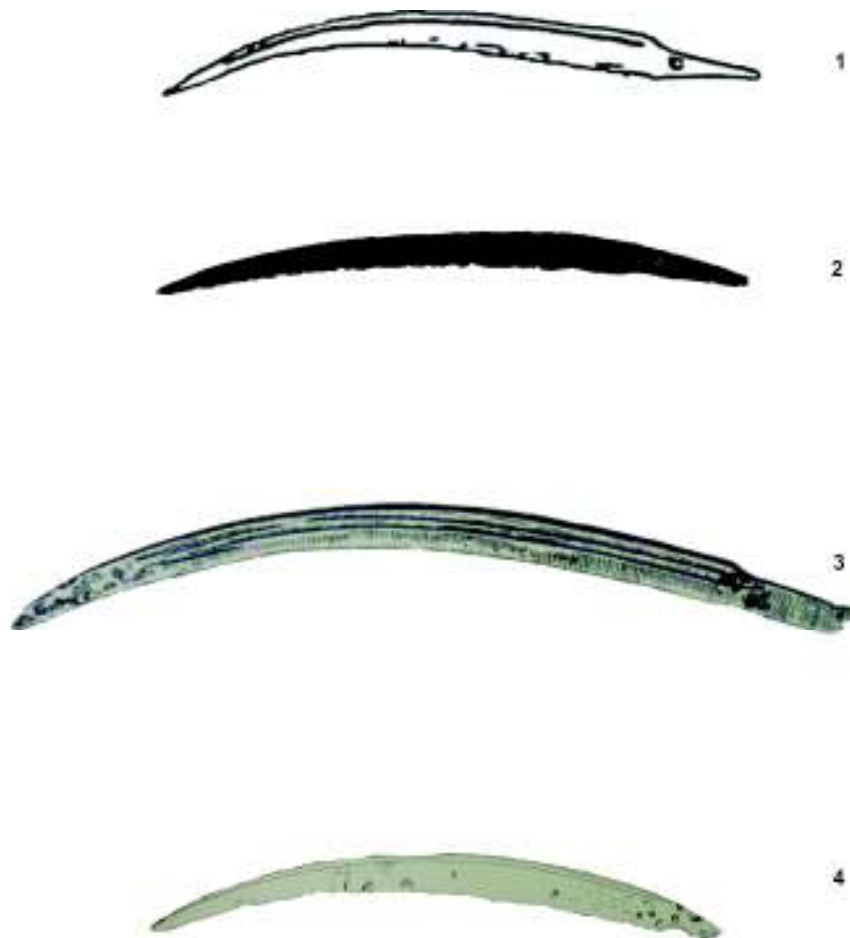
Pl. IX. 1. Ajmana (YU) (după Stalio, 1986); 2. Piatra Craivii; 3. Dubova (după Spănu, www.archaeology.ro); 4. Vânătorii Mici; 5. Căpâlna (după Catalog, 2006); 6. Siseștii de Jos (după Nicolăescu-Plopșor, 1948).

M 1:3

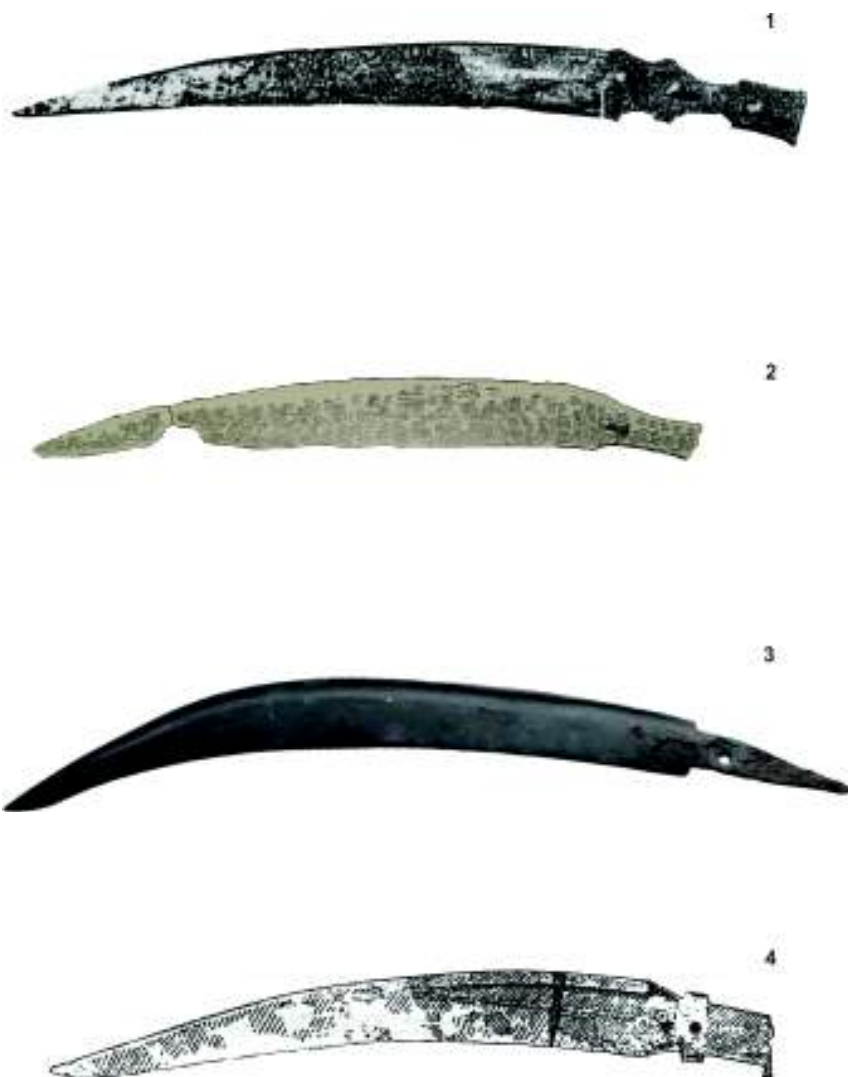

Pl. X. 1. Loc necunoscut (BG) (după www.shop.ebay.com);
2. Piatra Craivii (fără scară, după Berciu, 1966); 3. loc necunoscut (BG) (după
www.worldmuseumofman.org); 4-5. Varna (BG) (după Georgieva, 1992).

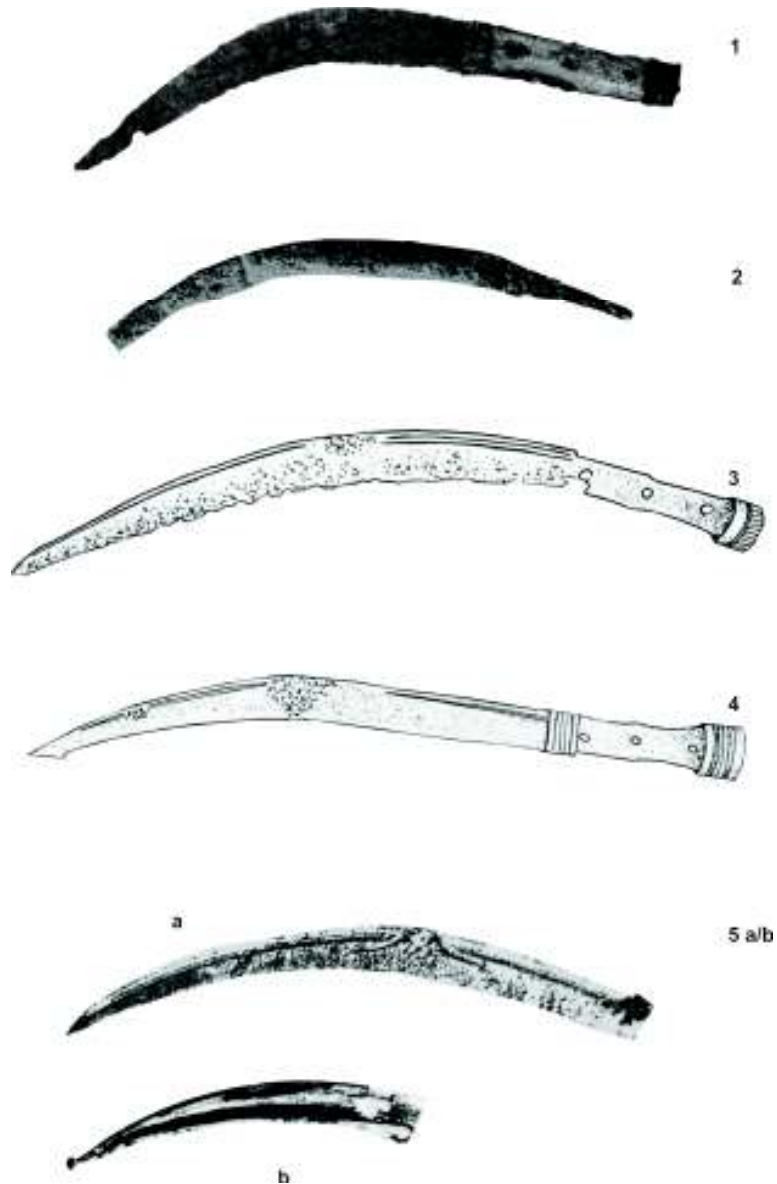
M 1:3

Pl. XI. **1.** Padea (fără scară, după Nicolăescu-Plopșor, 1948);
2. Slatina (după Butoi, 1974); **3.** Silivaș (după Roska, 1925);
4. Zimnicea (după Alexandrescu, 1980).
M 1:3

Pl. XII. **1.** Comakovtzi (BG) (după Nikolov, 1990); **2.** Teteven (BG) (fără scară, după Mikov, 1932); **3.** loc necunoscut (după www.hermann-historica.com); **4.** Viașu (după Berciu, 1966).
M 1:3

Pl. XIII. 1. Plaveck (SK) (după Paulik, Tomčíková, 2005);
2. Comakovtzi (după Nikolov, 1990); 3-4. Osen (BG) (după Nikolov, 1990);
5. Koínare (BG) (după Nikolov, 1990).

M 1:3

Pl. XIV. 1. Cornești (după Popescu, 1963); 2. Golenți (după Nicolăescu-Ploșor, 1948); 3. Hassan-Faka (BG) (după Popov, 1933); 4. Histria (după Pippidi, 1959); 5. Hunedoara (după Sirbu și colab., 2007); 6. Mehedinți (după Nicolăescu-Ploșor, 1948).
M 1:3

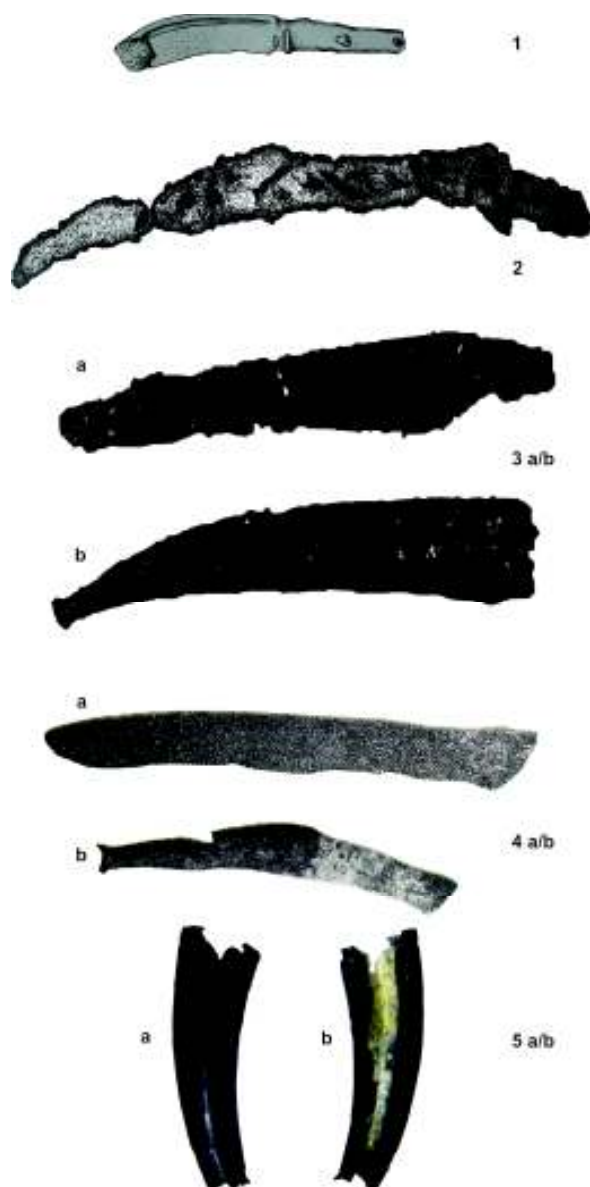

Pl. XV. **1a-c.** Blandiana; **2.** Călărași (fără scară, după Nicolăescu-Plopșor, 1948); **3.** Cetate; **4.** Orodol (fără scară, după Nicolăescu-Plopșor, 1948).

M 1:3

Pl. XVI. 1-3. Rast; 4. Teleac; 5. Vinograd (BG) (fără scară, după Vulpe, 1930);
6a-b. Cugir (a: foto C. I. Popa, fără scară).
M 1:3

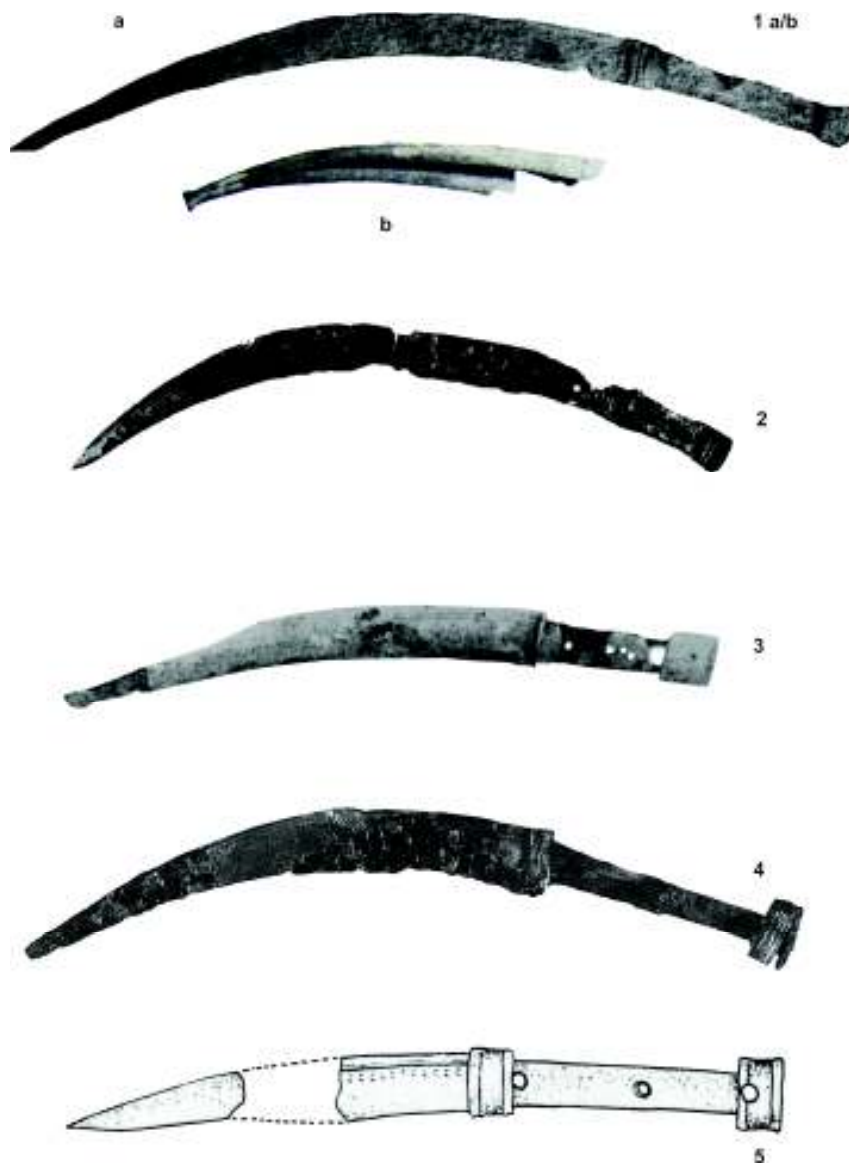

Pl. XVII. **1.** Călan (după Rustoiu și colab., 2001-2002); **2.** Grădiștea (după Sîrbu, 1996); **3a-b.** Popești (după Miclea, Florescu 1980); **4a-b.** Vișoara Mică (după Toropu, 1969-1970); **5a-b.** Tărtăria.

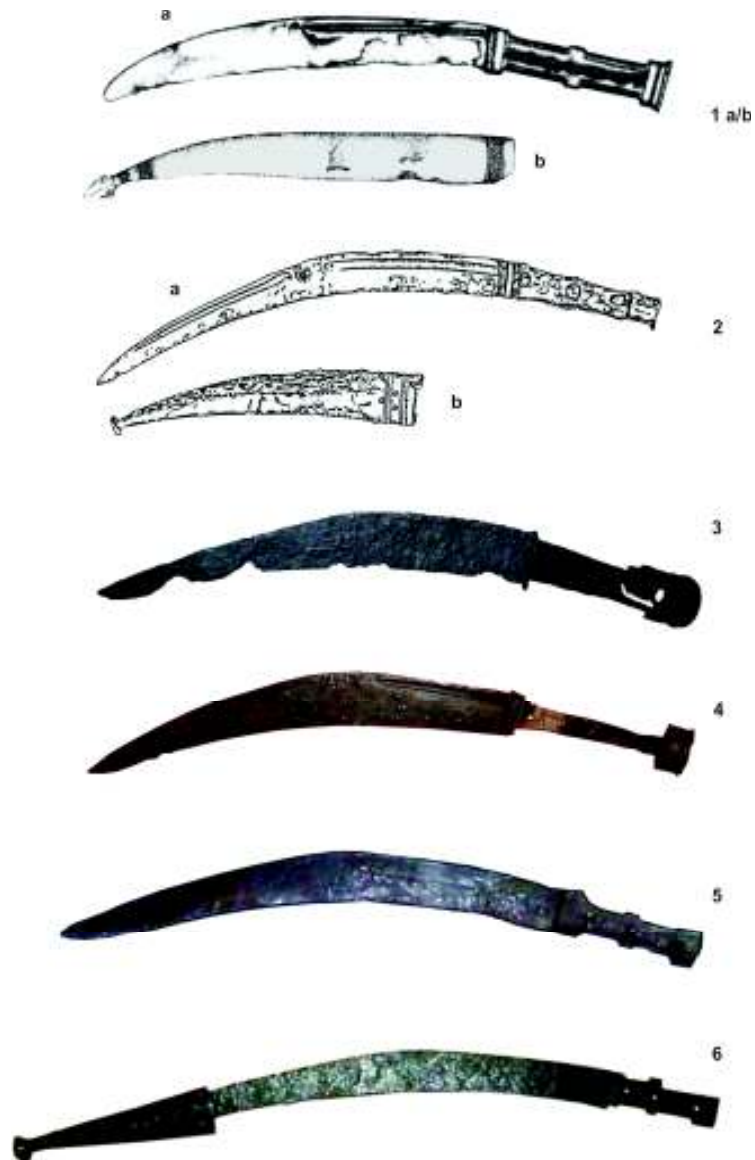
M 1:3

Pl. XVIII. 1-3. Localități necunoscute (după Brilinsky, 2008);
4. Kamburovo (fără scară, după Woźniak, 1974).
M 1:3

Pl. XIX. 1. Pavolče (BG) (după Nikolov, 1965); 2. Tărnavă (BG) (după Nikolov, 1965); 3. Galiče (după Nikolov, 1965); 4. Hrtkovci (YU) (după Dautova-Rušeavljan, Vujovic, 2006); 5. Sofronievo (BG) (după Nikolov, 1981).
M 1:3

Pl. XX. 1. Corcova (după Rustoiu, 1999); 2. Tărnavă (BG) (după Teodosiev, 1995); 3. Sibiu (Tilișca?) (după Natea, 2008); 4. loc necunoscut (BG) (fără scară, după www.boinaslava.net); 5-6. localități necunoscute (BG) (după www.myarmoury.com).

M 1:3